

Załącznik do uchwały Nr 222/XXXV/2013
Rady Powiatu we Wrześni
z dnia 28 listopada 2013 roku

POWIAT WRZESIŃSKI

**PROGRAM USUWANIA AZBESTU
I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH
AZBEST Z OBSZARU POWIATU
WRZESIŃSKIEGO
NA LATA 2013 - 2032**

Września, 2013 r.

Wykonawca:

EKOSTANDARD
Pracownia Analiz Środowiskowych
ul. Wiązowa 1B/2
62-002 Suchy Las
www.ekostandard.pl
e-mail: ekostandard@ekostandard.pl
tel. (61) 652-23-80; kom.0 505 006 914

Zespół autorski:

Robert Siudak
Katarzyna Lemańska

Opracowano przy współpracy pracowników Referatu Środowiska i Rolnictwa
Starostwa Powiatowego we Wrześni

Projekt finansowany z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Spis treści

Spis treści	3
Spis tabel	4
Spis rycin	4
Spis załączników	4
1. Wstęp	5
2. Cel i zadania programu	5
3. Stan prawny	7
3. 1. Ustawy.....	7
3.2. Rozporządzenia	8
3. 3. Wykaz innych dokumentów:	10
4. Szkodliwość azbestu dla zdrowia ludzkiego	12
5. Charakterystyka wyrobów azbestowych	14
5.1. Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest.....	16
5.2. Zastosowanie wyrobów azbestowych w budownictwie mieszkaniowym	17
6. Zasady postępowania przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest	18
7. Ogólna charakterystyka powiatu	29
7.1. Położenie	29
7.2. Demografia.....	30
7.3. Gospodarka i rolnictwo	30
7.4. Klimat	31
7.5. Zasoby wodne	31
7.6. Zasoby przyrody	32
8. Ilość wyrobów zawierających azbest w powiecie	32
9. Istniejące problemy ochrony środowiska związane z obecnością wyrobów azbestowych	36
10. Aspekty finansowe Programu	36
10.1. Finansowanie likwidacji wyrobów zawierających azbest z terenu powiatu	37
10.1. Instrumenty finansowania dla powiatu wrzesińskiego.....	39
10.1.1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu	39
10.1.2. BOŚ we współpracy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu	39
11. Podmioty uprawnione do usuwania azbestu	40
12. Założenia organizacji, kontroli i monitoringu Programu	42
13. Harmonogram realizacji Programu	46
14. Streszczenie	47
Załącznik 1	48
WNIOSEK O SFINANSOWANIE USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	48

Spis tabel

Tabela 1. Najważniejsze wyroby azbestowe i zawartość w nich azbestu.....	15
Tabela 2. Nazwy wyrobów zawierających azbest i kody im odpowiadające.....	18
Tabela 3. Masa wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu wrzesińskiego.....	33
Tabela 4. Masa poszczególnych rodzajów wyrobów azbestowych w powiecie i poszczególnych gminach.....	34
Tabela 5. Ilość wyrobów azbestowych przypadających na 1 mieszkańca w 2013 r.....	35
Tabela 6. Udział wyrobów unieszkodliwionych i pozostałych do unieszkodliwienia w ogólnej masie wyrobów azbestowych.....	35
Tabela 7. Wykaz podmiotów uprawnionych do usuwania i składowania odpadów zawierających azbest na terenie województwa wielkopolskiego.....	40
Tabela 8. Wskaźniki monitoringu Programu Usuwania Azbestu i Wyrobów Azbestowych.....	45
Tabela 9. Harmonogram realizacji Programu na lata 2013 – 2032.....	46

Spis rycin

Rycina 7.1. Położenie powiatu wrzesińskiego w województwie wielkopolskim.....	30
Rycina 12.1. Projekt zarządzania Programem Usuwania Azbestu i Wyrobów Azbestowych na terytorium Polski.....	42

Spis załączników

Załącznik 1.....	48
------------------	----

1. Wstęp

W związku ze stwierdzonymi właściwościami chorobotwórczymi włókien azbestu, które są niebezpieczne dla zdrowia i życia człowieka, dnia 14 maja 2002 r. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej przyjęła długofalowy program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski.

Podstawowym celem programu jest oczyszczenie terytorium kraju z azbestu i usunięcie stosowanych od wielu lat materiałów zawierających azbest do 2032 r.

W związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej i tym samym potrzebą dostosowania prawa polskiego do wymagań przepisów unijnych, w tym również ze względu na zmiany gospodarcze i społeczne, jakie zaszły od przyjęcia Programu, Ministerstwo Gospodarki opracowało wieloletni Program pod nazwą „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” (POKzA), przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 marca 2010 r. Podstawowym celem Programu jest oczyszczenie terytorium kraju z azbestu i usunięcie stosowanych od wielu lat materiałów zawierających azbest do 2032 r. W Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 utrzymane zostają następujące cele:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest;
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu;
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Szacuje się, że na terenie kraju w 2008 r. znajdowało się ok. 14,5 mln ton wyrobów zawierających azbest (w latach 2003-2008 usunięto ok. 1 mln ton). Założono następujące ilości wycofania wyrobów azbestowych:

- w latach 2009–2012 około 28% odpadów (4 mln ton),
- w latach 2013–2022 około 35% odpadów (5,1 mln ton),
- w latach 2023–2032 około 37% odpadów (5,4 mln ton).

Program zakłada, że jego realizacja będzie wymagała współpracy wielu jednostek i instytucji, zarówno na szczeblu centralnym, wojewódzkim, jak i regionalnym. Wszystkim uczestnikom Programu przypisano zadania, których wykonanie warunkuje osiągnięcie założonego celu.

Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Powiatu Wrzesińskiego na lata 2013-2032 jest efektem realizacji założeń programu krajowego.

Program jest opracowany na podstawie danych inwentaryzacyjnych Bazy Wyrobów i Odpadów Zawierających Azbest prowadzonej przez Ministerstwo Gospodarki oraz informacji z poszczególnych gmin powiatu.

Program opracowany dla powiatu wrzesińskiego jest w całej swojej zawartości zgodny z Programami - wojewódzkim i krajowym. Propozycje celów, działań oraz rozwiązań organizacyjnych i finansowych są bezpośrednio powiązane i wynikają z Programów wyższego rzędu.

2. Cel i zadania programu

Opracowany na szczeblu powiatowym „Program usuwania azbestu i wyrobów azbestowych z terenu Powiatu Wrzesińskiego”, obejmuje również gminy powiatu, jako dokument nadrzędny, do którego powinny odnosić się regulacje gminne. Dokument niniejszy zgodnie z założeniami powinien także pełnić funkcję instrukcji postępowania z wyrobami azbestowymi dla środowisk, do których jest kierowany.

Celem nadrzędnym Programu jest:

„Eliminacja z obszaru powiatu odpadów oraz materiałów zawierających azbest oraz ochrona zdrowia mieszkańców powiatu przed szkodliwymi skutkami zdrowotnymi związanymi z użytkowaniem i usuwaniem wyrobów zawierających azbest do 2032 r.”

Dla realizacji celu głównego wyznaczono cele szczegółowe, jakie należy zrealizować w przyjętym przedziale czasowym 2013-2032 r.

Dla Powiatu Wrzesińskiego sformułowano następujące zadania:

1. uświadomienie mieszkańcom powiatu szkodliwości azbestu dla zdrowia ludzkiego
2. określenie ilości wyrobów azbestowych i ich rozmieszczenia, ustalenie rejonów spodziewanego wzrostu zagrożenia pyłem azbestu z uwagi na koncentrację występowania uszkodzeń lub technicznego zużycia wyrobów zawierających azbest,
3. współpraca z przedsiębiorstwami zajmującymi się usuwaniem wyrobów zawierających azbest
4. prowadzenie lokalnej polityki społecznej w zakresie dofinansowania usuwania wyrobów zawierających azbest (program dofinansowywania usuwania odpadów zawierających azbest przez osoby fizyczne),
5. wdrażanie Programu Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest
6. sukcesywne dokonywanie przeglądów technicznych obiektów użyteczności publicznej na terenie powiatu stosownie do Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004, nr 71, poz. 649 z późn. zm.) i sukcesywne usuwanie tych wyrobów w zależności od wyników oceny,
7. rozpowszechnienie informacji wśród mieszkańców powiatu na temat obowiązku wypełnienia przez właścicieli obiektów budowlanych arkuszy oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004, nr 71, poz. 649 z późn. zm.) i złożenia ich do właściwego urzędu gminy,
8. przeprowadzenie akcji informacyjnej wśród właścicieli, zarządców lub użytkowników miejsc, w których jest lub był wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest (przygotowanie folderów informacyjnych dotyczących dokonywania przeglądu technicznego tych wyrobów oraz dokonania oceny stanu i możliwości ich bezpiecznego użytkowania),
9. zbieranie przez Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego oraz organ administracji architektoniczno – budowlanej Starostwa Powiatowego we Wrześni informacji dotyczących przystąpienia do prac związanych z naprawą lub usuwaniem wyrobów zawierających azbest
10. prowadzenie zbiorczego wykazu obiektów zawierających azbest przez Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego,

11. koordynowanie przekazywania Marszałkowi Województwa przez gminy corocznej informacji dotyczącej azbestu (w ramach przekazywania informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska)
12. podjęcie działań w celu zabezpieczenia środków finansowych na realizację założonych celów przez jednostki samorządu terytorialnego, usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest

3. Stan prawny

Unormowania prawne, dotyczące azbestu, dotyczą wszystkich etapów jego zagospodarowania, począwszy od momentu usunięcia wyrobów azbestowych z obiektów budowlanych do ich deponowania na składowiskach. Poniżej zestawiono wykaz obowiązujących aktów prawnych.

3. 1. Ustawy

Wykaz ustaw dotyczących bezpiecznego postępowania i ochrony przed azbestem i materiałami zawierającymi azbest:

1. *Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. 2010, nr 243 poz. 1623 z późn. zm.),*
2. *Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (tekst jednolity Dz. U. 2004, nr 3, poz. 20 z późn. zm.),*

Zakazuje wprowadzania na polski obszar celny wyrobów zawierających azbest, azbestu, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi ten surowiec. Zgodnie z ustawą produkcja płyt została zakończona we wszystkich zakładach do 28 września 1998 r., a z dniem 28 marca 1999r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami. Wyjątek stanowi tylko azbest i wyroby zawierające azbest dopuszczone do produkcji lub do wprowadzania na polski obszar celny spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ww. ustawy. Wykaz tych wyrobów określa corocznie Minister Gospodarki w drodze rozporządzenia. Wymieniona ustawa praktycznie zamknęła okres stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce, pozostaje natomiast problem sukcesywnego usuwania zużytych wyrobów w sposób niezagrażający zdrowiu ludzi i zanieczyszczeniu środowiska.

3. *Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz. U. 2011, nr 63, poz. 322 z późn. zm.)*

Ustawa określa warunki lub zakazy produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji chemicznych w ich postaci własnej, jako składników mieszanin lub w wyrobach, celem ochrony zdrowia człowieka oraz środowiska przed szkodliwym działaniem tych substancji. Jest także aktem prawnym wdrażającym do prawa polskiego przepisy Rozporządzenia 1272/2008 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin.

4. *Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. 2013, poz. 21 z późn. zm.),*

Ustawa określa zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,

a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów.

5. *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2013, poz. 1232 z późn. zm.),*

Azbest zgodnie z art. 160 ww. ustawy należy do substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska. Substancje te powinny podlegać sukcesywnej eliminacji zgodnie z art. 162 ustawy. Występowanie substancji zawierających azbest powinno zostać udokumentowane, a informacje o rodzaju i miejsca występowania powinny być przekazywane do wojewody, wójta, burmistrza lub prezydenta miasta zgodnie z rozporządzeniami wykonawczymi do prawa ochrony środowiska.

6. *Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych (Dz. U. 2011, nr 227, poz. 1367 z późn. zm.).*

Ustawa określa zasady prowadzenia działalności w zakresie międzynarodowego i krajowego przewozu drogowego, kolejną i żegluga śródlądową towarów niebezpiecznych oraz organy i jednostki realizujące zadania związane z tym przewozem.

7. *Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. 2001, nr 100, poz. 1085, z późn. zm.)*

Ustawa reguluje tryb postępowania oraz obowiązki podmiotów określanych ustawą. W art. 54 ustawa odnosi się do odpowiednich zapisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, modyfikując i rozszerzając jej ustalenia dotyczące wykonawców prac polegających na usuwaniu i transporcie wyrobów zawierających azbest (odpadów niebezpiecznych). Ustawa równocześnie udziela delegacji ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, dla określenia w drodze rozporządzenia i w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz ministrem właściwym do spraw środowiska - sposobów i warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest.

8. *Ustawa z dnia 24 czerwca 1983 r. o społecznej inspekcji pracy (Dz. U. 1983, nr 35 poz. 163 z późn. zm.)*
9. *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (tekst jednolity Dz. U. 1998, nr 21 poz. 94 z późn. zm.)*
10. *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz. U. 2004, nr 92, poz. 881 z późn. zm.)*
11. *Ustawa z dnia 27 czerwca 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. 2009, nr 157, poz. 1240 z późn. zm.)*
12. *Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (t. j. Dz.U. 2007 r. nr 59, poz. 404 z późn. zm.)*

3.2. Rozporządzenia

Wykaz rozporządzeń dotyczących bezpiecznego postępowania i ochrony przed azbestem i materiałami zawierającymi azbest:

1. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. 2001, nr 112, poz. 1206),*
2. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. 2010, nr 249, poz. 1673),*

3. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 czerwca 2002 r. w sprawie dziennika budowy, montażu i rozbiórki, tablicy informacyjnej oraz ogłoszenia zawierającego dane dotyczące bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia (Dz. U. 2002, nr 108, poz. 953 z późn. zm.),
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz. U. z 2008, nr 196, poz. 1217 z późn. zm.)
5. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz. U. 2002, nr 191, poz. 1595),
6. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. 2002, nr 217, poz. 1833 z późn. zm.),
7. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2010, nr 16, poz. 87),
8. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie składowisk odpadów (Dz. U. 2013, poz. 523),
9. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczących bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. 2003, nr 120, poz. 1126),
10. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. 2011, nr 8, poz. 31),
11. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004, nr 71, poz. 649 z późn. zm.),
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. 1997, nr 109, poz. 704 z późn. zm.)
13. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. 2012, poz. 890),
14. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. 2011, nr 33 poz. 166),
15. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie podziemnych składowisk odpadów (Dz. U. 2011, nr 298, poz. 1771)
16. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 8 stycznia 2013 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu (Dz. U. 2013, poz. 38)
17. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. 2005, nr 216, poz. 1824)
18. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy związanej z występowaniem w miejscu pracy czynników chemicznych (Dz. U. 2005, nr 11, poz. 86 z późn. zm.)

19. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji (Dz.U. 2004, nr 183, poz. 1896)
20. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004 r. w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004, nr 185, poz. 1920, z późn. zm.)
21. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2005 r. w sprawie szkodliwych czynników biologicznych dla zdrowia w środowisku pracy oraz ochrony zdrowia pracowników zawodowo narażonych na te czynniki (Dz. U. 2005, nr 81, poz. 716 z późn. zm.)
22. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. 2002, nr 122, poz. 1055)
23. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. 2010, nr 213, poz. 1397 z późn. zm.)
24. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu ADR (Dz. U. 2012, poz. 192)
25. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. 2005, nr 13, poz. 109)
26. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska, jako całości (Dz. U. 2002, nr 122, poz. 1055)
27. Oświadczenie Rządowe z dnia 23 marca 2011 r. w sprawie wejścia w życie zmian do załączników A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r. (Dz.U. 2013, poz.815)
28. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 marca 2010 r. w sprawie zakresu informacji przedstawianych przez podmiot ubiegający się o pomoc de minimis (Dz. U. 2010, nr 53, poz. 311)
29. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2010 r. w sprawie zakresu informacji składanych przez podmioty ubiegające się o pomoc de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie (Dz. U. 2010, nr 121, poz. 810)

3. 3. Wykaz innych dokumentów:

1. Konwencja Nr 162 Konferencji Ogólnej Międzynarodowej Organizacji Pracy z dnia 24 czerwca 1986 r. - dotycząca bezpieczeństwa w stosowaniu azbestu.
2. Zalecenia Międzynarodowej Organizacji Pracy Nr 172 z dnia 24 czerwca 1986 r. -dotyczące ochrony pracowników przed działaniem azbestu.
3. Dyrektywa Rady Nr 80/1107/EWG z dnia 27 listopada 1980 r. - w sprawie ochrony osób narażonych na ekspozycje szkodliwych substancji (ze zmianami wynikającymi z dyrektywy Nr 91/322/EWG z dnia 29 maja 1991 r.).

4. Dyrektywa Rady Nr 83/477/EWG z dnia 19 września 1983 r. - o ochronie pracowników przed zagrożeniem związanym z narażeniem na działanie azbestu w pracy (znowel. Dyrektywa Rady Nr 91/382/EWG).
5. Dyrektywa Rady Nr 90/394/EWG z dnia 28 czerwca 1990 r. - w sprawie ochrony pracowników przed narażeniem na czynniki rakotwórcze w środowisku pracy (znowelizowana Dyrektywa Rady Nr 99/38/WE).
6. Dyrektywa Rady Nr 91/382/EWG z dnia 25 czerwca 1991 r. - o dopuszczalnym stężeniu włókien azbestu (uzupełnienie do Dyrektywy Nr 83/477/EWG).
7. Dyrektywa Rady Nr 94/33/EWG z dnia 22 czerwca 1994 r. - w sprawie ochrony młodocianych w miejscu pracy.
8. Dyrektywa Rady Nr 75/442/EWG z dnia 15 lipca 1975 r. - w sprawie odpadów.
9. Dyrektywa Rady Nr 76/769/EWG z dnia 27 lipca 1976 r. - w sprawie zasad prawa, przepisów i środków administracyjnych krajów członkowskich Wspólnoty Europejskiej, jak również odnoszących się do ograniczeń w zakresie handlu i stosowania substancji niebezpiecznych.
10. Dyrektywa Rady Nr 83/478/EWG z dnia 19 września 1983 r. - w sprawie ujednoczenia ustawodawstwa, przepisów i postanowień krajów członkowskich.
11. Dyrektywa Rady Nr 85/610/EWG z dnia 20 grudnia 1985 r. - jako uzupełnienie do Dyrektywy Nr 76/769/EWG.
12. Dyrektywa Rady Nr 89/391/EWG a dnia 12 czerwca 1987 r. - o ochronie bezpieczeństwa i higieny w miejscu pracy.
13. Dyrektywa Rady Nr 87/217/EWG z dnia 19 marca 1987 r. - w sprawie zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczenia środowiska azbestem.
14. Dyrektywa Rady Nr 89/106/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. - w sprawie zbliżania ustawodawstwa, przepisów i postanowień administracyjnych krajów członkowskich, dotyczących produktów budowlanych.
15. Dyrektywa Rady Nr 91/659/EWG z dnia 3 grudnia 1991 r. - w sprawie zbliżania ustawodawstwa, przepisów i postanowień administracyjnych krajów członkowskich, dotyczących wprowadzania ograniczeń w zakresie rozprowadzania na rynku i stosowania niebezpiecznych substancji i wyrobów technicznego zastosowania.
16. Dyrektywa Rady Nr 84/360/EWG z dnia 28 czerwca 1984 r. - w sprawie zanieczyszczeń środowiska przez zakłady przemysłowe.
17. Dyrektywa Rady Nr 98/24/WE z dnia 7 kwietnia 1998 r. - w sprawie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracowników przed niebezpieczeństwem związanym ze środkami chemicznymi w miejscu pracy.
18. Dyrektywa Rady 99/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. - w sprawie składowania odpadów.
19. Dyrektywa Rady 91/689/WE z dnia 12 grudnia 1991 r. - w sprawie odpadów niebezpiecznych.
20. Rozporządzenie Rady 259/93 z dnia 1 lutego 1993 r. - w sprawie nadzoru i kontroli przesyłania odpadów w obrębie Wspólnoty, do Wspólnoty i poza jej obszar.
21. Dyrektywa Rady 97/11/WE z dnia 3 marca 1997 r. nowelizująca Dyrektywę 85/337/EWG – w sprawie oceny oddziaływania niektórych publicznych i prywatnych przedsięwzięć na środowisko.
22. Dyrektywa Rady 96/61/WE z dnia 24 września 1996 r. - w sprawie zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i kontroli.

23. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001r. w sprawie oceny skutków oddziaływania na środowisku niektórych planów i programów.
24. Dyrektywa Rady 91/692/WE z dnia 23 grudnia 1991 r. w sprawie normalizacji i racjonalizacji sprawozdań dotyczących realizacji niektórych Dyrektyw Rady dotyczących środowiska
25. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis (Dz. Urz. L 379, 28.12.2006)
26. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1535/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu w odniesieniu do pomocy de minimis w sektorze produkcji rolnej (Dz. Urz. L 337, 21.12.2007)

4. Szkodliwość azbestu dla zdrowia ludzkiego

Azbest to użytkowa nazwa grupy minerałów włóknistych, odpornych na rozciąganie, które są uwodnionymi krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Włóknistą odmianę minerałów cechuje charakterystyczna struktura w postaci wiązek włókien (w istocie wydłużonych rurek). Długość wiązek wynosi od dziesiątych części milimetra do 10 cm. Azbesty poddawane obróbce mogą rozpadać się na mniejsze cząstki. Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien azbestu, zawieszonych w powietrzu. Jeśli włókna azbestu nie są uwalniane do powietrza minerał ten nie stanowi zagrożenia zdrowotnego dla ludzi. Negatywne oddziaływanie na zdrowie i życie człowieka zależy od rodzaju azbestu, wymiarów tworzących go włókien, stężenia w wdychanym powietrzu, czasu trwania narażenia.

Badania dowiodły, że na biologiczną agresywność pyłu azbestowego wpływa przede wszystkim średnica włókien. Włókna cienkie, o średnicy poniżej 3 mikrometrów, przenoszone są łatwiej i docierają do końcowych odcinków dróg oddechowych, podczas gdy włókna grube, o średnicy powyżej 5 mikrometrów, zatrzymują się w górnych odcinkach dróg oddechowych. Największe zagrożenie dla organizmu ludzkiego stanowią włókna respirabilne, to znaczy takie, które mogą występować w trwałej postaci w powietrzu i przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Są one dłuższe od 5 mikrometrów, mają grubość mniejszą od 3 mikrometrów, a stosunek długości włókna do jego grubości nie jest mniejszy niż 3:1. Wielkość włókien azbestu uzależniona jest od rodzaju minerału. Azbest można podzielić zasadniczo na dwie grupy minerałów tj. serpentynów i amfiboli. Do azbestów serpentynowych należy głównie jedna odmiana azbestu – azbest chryzotylowy. Jest on wydobywany i stosowany w największych ilościach. Spośród azbestów amfibolowych przemysłowe znaczenie mają dwie odmiany: azbest amosytowy i krokidolitowy. Istnieją jeszcze inne odmiany azbestu amfibolowego, np. antofyllit, tremolit i aktynolit, które nie posiadają znaczenia przemysłowego. Do minerałów azbestopodobnych należą: attapulgit, sepiolit, talk włóknisty, wollastonit, serpentynie włóknisty, antrygoryt włóknisty oraz zeolity włókniste.

Azbest posiada szczególne właściwości fizyczno-chemiczne, które znalazły zastosowanie w produkcji przemysłowej. Do tych właściwości należą: odporność na wysoką temperaturę, odporność na chemikalia, kwasy, zasady, wodę morską, odporność na ścieranie, duża sprężystość i wytrzymałość mechaniczna, elastyczność, izolacja termiczna i elektryczna oraz słabe przewodnictwo ciepła.

Ze względu na to, że włókna azbestu chryzotylowego są łatwiej zatrzymywane w górnych partiach układu oddechowego, w porównaniu z włóknami azbestów amfibolowych, narażenie na kontakt z azbestem amfibolowym niesie ze sobą większe ryzyko zachorowania. Z tego względu od 1985 r. zaprzestano stosowania w Polsce azbestu krokidolitowego.

Szkodliwe działanie azbestu polega na długotrwałym drażnieniu tkanki miękkiej, ma więc charakter fizyczny, a nie chemiczny. Obecnie nie wiadomo jaka minimalna ilość pyłu azbestowego wywołuje choroby. Mimo istnienia normatywów higienicznych dla stężenia włókien azbestu w powietrzu nie można określić dawki progowej pyłu dla działania rakotwórczego azbestu. Wiadomo jednak, że im więcej włókien azbestu wdychanych jest do układu oddechowego, tym większe ryzyko choroby. Oznacza to, że zachorować mogą nie tylko osoby, które miały długotrwały kontakt z azbestem w związku z wykonywaną pracą, ale i te, które oddychały powietrzem z włóknami azbestowymi przez krótki czas.

Narażenie zawodowe na pył azbestowy może być przyczyną następujących chorób układu oddechowego:

- pylicy azbestowej (azbestozy) – jest to proces zwłóknienia tkanki płucnej występujący u osób zawodowo narażonych na pył azbestowy; procesy te przebiegają bardzo wolno, przeważnie pierwsze objawy uwidaczniają się dopiero po około 10 latach, a sama azbestoza nierzadko wykrywana jest 20 lat po pierwszym kontakcie z azbestem,
- łagodnych zmian opłucnowych,
- raka płuc (najpowszechniejszego nowotworu złośliwego, powodowanego przez azbest),
- międzybłoniaków opłucnej i otrzewnej, nowotworów o wysokiej złośliwości.

Przy narażeniu komunalnym na pył azbestowy głównym skutkiem zdrowotnym, który należy brać pod uwagę, jest międzybłoniak opłucnej i otrzewnej. W zależności od poziomu ekspozycji, może być obserwowany wzrost ryzyka raka płuc.

Dopuszczalne stężenie pyłu azbestu w powietrzu atmosferycznym w Polsce wynosi 1000 włókien/m³ powietrza w pomiarach 24-godzinnych. Przeprowadzone badania kontrolne środowiskowych stężeń włókien azbestu w aglomeracjach wielkomiejskich wykazały najwyższe, ponadnormatywne stężenia przy węzłach komunikacyjnych zlokalizowanych w dużych ośrodkach miejskich: Warszawie, Katowicach i Łodzi.

Efektom narażenia komunalnego na azbest jest wzrost występowania zmian opłucnowych, szczególnie uwapnionych zmian opłucnej oraz zwiększone ryzyko międzybłoniaka opłucnej. Nie ma w Polsce dokładnych danych dotyczących liczby osób, w przeszłości narażonych zawodowo, oraz w przeszłości i obecnie narażonych środowiskowo. Nadal istnieje skażenie środowiska pyłem azbestu, pochodzącym z tak zwanych „dzikich wysypisk odpadów” – szczególnie w lasach i odkrytych wyrobiskach. Nadal ma miejsce pylenie – w coraz większym stopniu – z uszkodzonych powierzchni płyt na dachach i elewacjach budynków.

Ze względu na swoją niezniszczalność oraz specyficzne właściwości azbest wprowadzony do środowiska otaczającego człowieka utrzymuje się w nim przez czas nieokreślony. Podstawowymi źródłami przedostawania się azbestu do środowiska w wyniku działalności człowieka jest: transport, a także usuwanie oraz przeróbka odpadów przemysłowych. Źródła te można podzielić na następujące grupy:

- Źródła naturalne: zanieczyszczenie skorupy ziemskiej, rakotwórcze włókna są wszechobecne z powodu wietrzenia i korozji formacji geologicznych, a także z powodu działalności człowieka. W praktyce naturalne źródła mają mniejsze znaczenie ze względu na znaczne rozproszenie oraz

występowanie na terenach stosunkowo rzadko zaludnionych, podczas kiedy inne źródła, które są związane z działalnością człowieka mają miejsce zwykle na terenach o dużej gęstości zaludnienia.

- zanieczyszczenie azbestem eksploatowanych złóż węgla kamiennego, rud miedzi, kamieni budowlanych oraz zanieczyszczenie wód przepływających przez złoża zawierające azbest. Źródła związane z przetwarzaniem azbestu – zakłady przetwórstwa i produkcji azbestu, kopalnie.
- Zanieczyszczenie powietrza spowodowane przez stosowanie wyrobów zawierających azbest - dotyczy głównie korozji płyt azbestowo – cementowych, eternitu, na którą duży wpływ mają „kwaśne deszcze”, a także inne toksyczne substancje występujące w powietrzu atmosferycznym.
- Odpady przemysłowe, które mają związek z przetwórstwem azbestu. Tutaj bardzo istotnym problemem w ochronie środowiska jest niewłaściwe zagospodarowanie składowiska odpadów azbestowych (praktycznie niezniszczalne włókna azbestu).
- Źródła wewnątrz pomieszczeń, czyli np.: izolacje zawierające azbest, urządzenia klimatyzacyjne, grzewcze, wentylacyjne.

Prawidłowe zabezpieczenie wyrobów zawierających azbest zapewnia bezpieczeństwo jedynie przez ok. 30 lat. Potem stan techniczny większości z nich nieuchronnie pogarsza się. Dlatego jedynym sposobem wykluczenia niebezpieczeństwa związanego z azbestem jest jego stopniowe usuwanie z otoczenia i - co bardzo ważne - usuwanie z zachowaniem zasad bezpieczeństwa pracy oraz ochrony środowiska.

Poważny niepokój musi budzić fakt, że usuwanie obecnie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy, zwiększa tylko zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców kraju.

Obecnie nie ma dowodów świadczących o tym, że azbest wchłonięty drogą pokarmową, np. w wodzie, jest szkodliwy dla zdrowia. Zarówno raport WHO jak i stanowisko Państwowego Zakładu Higieny są w tej sprawie jednoznaczne. Dlatego zastępowanie rur azbestowo-cementowych w instalacjach ziemnych wyrobami bezazbestowymi powinno następować sukcesywnie, w miarę technicznego zużycia lub w przypadku woli wymiany na rury bezazbestowe jako mniej szkodliwe.

5. Charakterystyka wyrobów azbestowych

W ciągu ostatniego stulecia miało miejsce szerokie zastosowanie azbestu. Azbest używany był do produkcji wielu wyrobów przemysłowych, lecz przede wszystkim (co najmniej około 80%) do produkcji wyrobów budowlanych. Do najważniejszych wyrobów azbestowych należą: wyroby azbestowo-cementowe, które powstają z azbestu chryzotylowego i amfiboli, do których zaliczyć można: rury ciśnieniowe, płyty dekarne, płyty okładzinowe i elewacyjne. Ich właściwości to: lekkość, wytrzymałość na działanie mechaniczne, odporność na gnienie i korozję, ogniotrwałość; wyroby uszczelniające.

Właściwości fizykochemiczne azbestu powodowały, że był stosowany w ponad kilku tysiącach wyrobów zawierających azbest, a najbardziej rozpowszechniony w wyrobach budowlanych, energetyce, przemyśle chemicznym i transporcie. Do najważniejszych wyrobów azbestowych należą:

- Wyroby azbestowo-cementowe produkowane z azbestów chryzotylowych i amfibolowych, takie jak: płyty faliste, obudowy, płyty Karo, płyty warstwowe, rury ciśnieniowe, płyty okładzinowe

- i elewacyjne zawierające od 10 do 35% azbestu. Wyroby te są ogniotrwałe, odporne na korozję i gnicie, wytrzymałe na działania mechaniczne.
- Wyroby izolacyjne stosowane do izolacji kotłów parowych, wymienników ciepła, zbiorników, przewodów rurowych, a także ubrań i tkanin ognioodpornych. Należą do nich: wata, włóknina, sznury, przędza, tkaniny termoizolacyjne, taśmy. Zawierają one, w zależności od przeznaczenia, od 75 do 100% azbestu, głównie chryzotyłu.
 - Wyroby uszczelniające: tektury, płyty azbestowo-kauczukowe, szczeliwa plecione. Najbardziej powszechnymi wyrobami uszczelniającymi były płyty azbestowo kauczukowe, które charakteryzują się odpornością na podwyższoną temperaturę, wytrzymałością na ściskanie, nieznacznym odkształceniem trwałym, dobrą elastycznością. Płyty mogą być zbrojone. Szczeliwa plecione były stosowane do uszczelniania części pracujących w wysokich temperaturach, a także w środowisku wody, pary wodnej, gazów obojętnych i aktywnych, kwasów organicznych i nieorganicznych, smarów, olejów, rozpuszczalników, gazów spalinowych, ługów, roztworów soli.
 - Wyroby cierne, takie jak: okładziny cierne i taśmy hamulcowe, stosowane do różnego typu hamulców. Azbest chryzotylowy stosowany do ich produkcji chronił elementy robocze przed zbyt dużym przegrzaniem.
 - Wyroby hydroizolacyjne: lepiki asfaltowe, kity uszczelniające, asfalty drogowe uszlachetnione, zaprawy gruntujące, papa dachowa, płytki podłogowe, zawierające od 20 do 40% azbestu.

Poza tym azbest stosowany był w przemyśle piwowarskim i farmaceutycznym do filtracji, jako wypełniacz do lakierów, do izolacji przewodów grzewczych.

Tab. 1. Najważniejsze wyroby azbestowe i zawartość w nich azbestu

WYROBY	PRZYBLIŻONA ZAWARTOŚĆ AZBESTU [% WAG]	RODZAJ AZBESTU	UWAGI
Wyroby azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie	10-15	chryzotyl amozyt krokidolit	kompozycje azbestowe (związane) z cementem portlandzkim
Wyroby azbestowo-cementowe obejmujące rury ciśnieniowe, kanalizacyjne i wodociągowe	12-15	chryzotyl krokidolit amozyt	kompozycje azbestowe (związane) z cementem portlandzkim
Ognioodpome płyty izolacyjne	25-40	amozyt chryzotyl	kompozycje azbestowe (związane) z cementem portlandzkim lub z uwodnionym krzemianem wapnia albo też z zasadowym węglanem magnezu
Wyroby izolacyjne łącznie z izolacjami natryskowymi	12-100	amozyt chryzotyl krokidolit	luźne mieszaniny włókien azbestowych z materiałami nieorganicznymi: z cementem, gipsem, z krzemianem wapnia, węglanem magnezu, ziemią okrzemkową
Złącza i uszczelki	25-85	chryzotyl krokidolit	kompozycje azbestowe (związane) z elastomerami, włókiennicze wyroby azbestowe plecione
Materiały cierne, wyroby włókiennicze	65-100	chryzotyl krokidolit	włókiennicze wyroby azbestowe takie jak przędza, rowingi, ubranie, taśmy, węże
Płytki i wykładziny podłogowe	5-7,5	chryzotyl	kompozycje azbestowe (związane) z gumą termoplastyczną
Wyroby z mas plastycznych i obudowy akumulatorów	55-70	chryzotyl	kompozycje azbestowe związane z gumą termoplastyczną i gumą termoodporną
Wypełniacze, wzmocnienia i wyroby z nich produkowane (wojłok, karon, papier, filtry do wina i piwa, kity, kleje, powłoki ochronne itp.	25-89	chryzotyl krokidolit	kompozycje azbestowe(związane) z różnymi masami plastycznymi lub z masami bitumicznymi

Źródło: Centralny Instytut Ochrony Pracy - Państwowy Instytut Badawczy, <http://www.ciop.pl>

Azbest stosowano w elektrowniach i elektrociepłowniach, w obmurzach kotłów (jako izolacje termiczne w formie sznurów i tektur na uszczelnieniach dylatacji podgrzewaczy powietrza), ale również w uszczelnieniach urządzeń poddanych wysokiej temperaturze, w zaworach, wymiennikach ciepła, w izolacjach tras ciepłowniczych (jako płaszcze azbestowo-cementowe lub azbestowo-gipsowe).

Azbest znalazł również zastosowanie do termoizolacji i izolacji elektrycznych urządzeń grzewczych w tramwajach, elektrowozach, wagonach, metrze (maty azbestowe w grzejnikach i tablicach rozdzielni elektrycznych), w termoizolacji silników pojazdów mechanicznych, w uszczelkach pod głowice, elementach kolektorów wydechowych oraz elementach ciernych – sprzęgłach i hamulcach. Powszechnie stosowano azbest w kolejnictwie, w przemyśle lotniczym i stoczniowym, np. w statkach, szczególnie w miejscach narażonych na ogień, wymagających zwiększonej odporności na wysoką temperaturę.

Azbest występuje w hutach szkła – m.in. w wałach ciągnących. Z azbestu wykonane są także przepony stosowane w elektrolitycznej produkcji chloru.

5.1. Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest

Podstawą klasyfikacji wyrobów zawierających azbest jest jego zawartość w wyrobie, stosowane spoiwo oraz gęstość objętościowa wyrobu. Z uwagi na te właściwości wyróżniono dwie klasy wyrobów azbestowych:

Klasa I obejmuje wyroby o gęstości objętościowej mniejszej od 1000 kg/m^3 definiowane jako „miękkie”, zawierające powyżej 20% (do 100%) azbestu. Wyroby te łatwo ulegają uszkodzeniom mechanicznym, czemu towarzyszy znaczna emisja włókien azbestu do otoczenia. Najczęściej stosowanymi w tej klasie były wyroby tekstylne z azbestu używane przez pracowników w celach ochronnych, koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury uszczelkowe m.in. w sprzęcie AGD, płytki podłogowe PCW oraz materiały i wykładziny cierne. Ocena wielkości produkcji wymienionych wyrobów oraz ilości aktualnie użytkowanych jest niemożliwa do przeprowadzenia.

Klasa II obejmuje wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg/m^3 definiowane jako „twarde”, zawierające poniżej 20% azbestu. W wyrobach tych włókna azbestowe są mocno związane, a w przypadku mechanicznego uszkodzenia (np. pęknięcia) ma miejsce stosunkowo niewielka emisja azbestu do otoczenia w porównaniu z wyrobami klasy I. Natomiast niebezpieczeństwo dla zdrowia ludzi i środowiska stwarza mechaniczna obróbka tych wyrobów (cięcie, wiercenie otworów) oraz rozbijanie w wyniku zrzucania z wysokości w trakcie prac remontowych. Z zaliczanych do tej klasy wyrobów najbardziej w Polsce rozpowszechnione są płyty azbestowo-cementowe faliste oraz płyty azbestowo-cementowe „karo” stosowane jako pokrycia dachowe, szczególnie na terenach wiejskich oraz płyty płaskie wykorzystywane jako elewacje w budownictwie wielokondygnacyjnym na osiedlach miejskich. W znacznie mniejszych ilościach produkowane i stosowane były inne wyroby azbestowo-cementowe, z których należy wymienić przede wszystkim rury służące do wykonywania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych oraz w budownictwie jako przewody kominowe i zsypy.

5.2. Zastosowanie wyrobów azbestowych w budownictwie mieszkaniowym

Do zastosowania w budownictwie mieszkaniowym wyrobów twardech (azbestocement 10-15% zawartości azbestu) należy zaliczyć:

- elewacje ścian;
- pokrycia dachowe;
- rury azbestowo-cementowe;
- materiały ogniochronne do konstrukcji budynków.

Do prac elewacyjnych stosowano następujące materiały:

- płyty barwne, autoklawizowane typu Acekol, Kolorys, Pikolorys;
- płyty azbestowo-cementowe, prasowane płaskie okładzinowe;
- płyty lignocementowe modyfikowane;
- płyty prasowane typu Karo.

Do prac dachowych stosowano następujące materiały:

- płyty faliste, płyty azbestowo-cementowe oraz gąsiorzy;
- płyty prasowane typu Karo.

Rury azbestowo-cementowe stosowano jako:

- rury ciśnieniowo-wodociągowe (woda pitna);
- rury (grawitacyjne) kanalizacyjno-ściekowe i bytowo-gospodarcze.

Stosowanymi materiałami ogniochronnymi (wyroby twarde i wyroby miękkie zawierające azbest) do konstrukcji budynków były:

- płyty ogniochronne „Sokalit”;
- płyty ogniochronne „Pyral”;
- tynki z dodatkiem azbestu;
- natryski masy ogniochronnej z azbestem na konstrukcje budynków.

Tynki z dodatkiem azbestu oraz natryskowe masy ogniochronne stosowane były jako izolacje termiczne (ognioodporne) i akustyczne w obiektach użyteczności publicznej (sale koncertowe, sale kinowe).

Zastosowanie wyrobów azbestowych w ciepłownictwie

Jako wyroby twarde zawierające azbest stosowane w ciepłownictwie można wymienić:

- rury ciśnieniowe (woda pitna) – rury cementowo azbestowe
- rury kanalizacyjne (grawitacyjne), kanalizacja wewnętrzna.

Jako wyroby miękkie stosowane w ciepłownictwie można wymienić:

- szczeliwa azbestowo-kauczukowe o nazwie „Polonit” i „Gambit” (od nazw producentów),
- płaszcze azbestowo-cementowe o zawartości azbestu pow. 50% i płaszcze azbestowo-gipsowe,
- sznury i tektury azbestowe.

Szczeliwa azbestowo-kauczukowe („Polonit” i „Gambit”) stosowano jako płyty i uszczelki do połączeń armatury prowadzącej wodę o wysokich parametrach lub parę, gazy obojętne i aktywne, roztwory soli nieorganicznych i organicznych.

Tab. 2. Nazwy wyrobów zawierających azbest i kody im odpowiadające

KOD WYROBU	RODZAJ WYROBU ZAWIERAJĄCEGO AZBEST	KOD ODPADU POWSTAJĄCEGO Z WYROBU	JEDNOSTKA	PRZELICZNIK NA [KG]
W01	plyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie	17 06 05	m ² , kg	11
W02	plyty azbestowo-cementowe faliste dla budownictwa	17 06 05	m ² , kg	11
W03	rury i złącza azbestowo-cementowe	17 06 05	mb, kg	40
W04	izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest	17 06 01	m ³ , kg	300
W05	wyroby cierne azbestowo-kauczukowe	16 01 11	kg	
W06	przedza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione (tkaniny i odzież ochronna)	15 02 02	kg	
W07	szczeliwa azbestowe	17 06 01	kg	
W08	taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki	17 06 01	kg	
W09	wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych	17 06 01	kg	
W10	papier, tektura	17 06 01	m ² , kg	1,5
W11	inne wyroby zawierające azbest, osobno niewymienione			
W11.1	otuliny azbestowo-cementowe	17 06 01	mb, kg	6
W11.2	kształtki azbestowo-cementowe budowlane (przewody wentylacyjne, podokienniki, osłony kanałów spalin)	17 06 05	m ² , kg	15
W11.3	kształtki azbestowo-cementowe elektroizolacyjne	16 02 13	kg	
W11.4	plytki PCV	17 09 03	m ² , kg	5
W11.5	plyty ogniochronne	17 06 01	m ² , kg	20
W11.6	papy, kity i masy hydroizolacyjne	17 09 03	kg	
W11.7	sprzęt gospodarstwa domowego	20 01 35	kg	
W11.8	ubrania robocze, maski, filtry zanieczyszczone azbestem	15 02 02	kg	
W11.9	inne wyżej niewymienione		kg	

Źródło: Poradnik dla użytkowników wyrobów azbestowych, Ministerstwo Gospodarki, Departament Instrumentów Wsparcia

6. Zasady postępowania przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest

Procedury dotyczące postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest prezentowane są w czterech następujących grupach:

Grupa I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.

Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie wykonawców, właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

Grupa II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu, terenu, instalacji.

Grupa III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

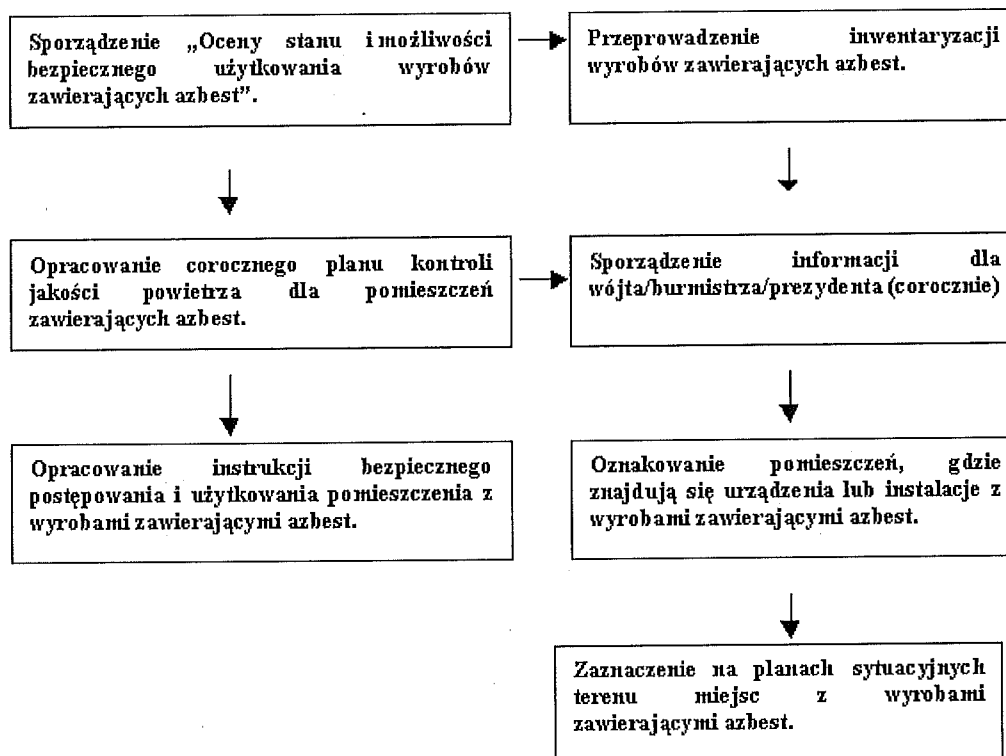
Grupa IV. Procedura obowiązująca zarządzających składowiskami odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłączonego składowania odpadów zawierających azbest.

Procedura 1

Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest

Schemat postępowania

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów, gdzie znajdują się azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy bezpiecznego ich użytkowania.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje cały okres, w którym budynek, budowla, instalacja lub urządzenie przemysłowe oraz teren, niezależnie od ich wielkości lub stanu, charakteryzuje się tym, że znajdują się tam wyroby zawierające azbest.

Opis szczegółowy

Właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości, a także obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, przeprowadza kontrole stanu tych wyrobów w terminach wynikających z oceny stanu tych wyrobów. Z przeprowadzonej kontroli okresowej sporządza się w jednym egzemplarzu ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, zwaną dalej "oceną". (§ 4 ust.2 Rozporządzenia Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Dz.U.2004.71.649) .Wzór oceny określa załącznik nr 1 do Rozporządzenia Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.2010.162.1089). Ocenę przechowuje się łącznie z dokumentacją miejsca zawierającego azbest, obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej (§ 4 ust.3 ww. Rozporządzenia)

Wyroby, które posiadały lub posiadają duże i widoczne uszkodzenia, powinny zostać bezzwłocznie usunięte.

Właściciel lub zarządca obowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. (§10 ust. 1. Rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. 2011.8.31)

Wykorzystujący wyroby zawierające azbest ujmuje wynik inwentaryzacji w "Informacji o wyrobach zawierających azbest" stanowiącej załącznik nr 3 do ww. rozporządzenia i przedkłada ją corocznie w terminie do dnia 31 stycznia właściwemu marszałkowi województwa, natomiast osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami, przekładają informacje o wyrobach azbestowych wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta, właściwemu, ze względu na lokalizację nieruchomości, na której znajdują się wyroby azbestowe.

W celu wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest, informacje przedkłada się corocznie. Pozwala to także na ocenę zagrożenia dla ludzi i środowiska w danym rejonie. Informację sporządza się w dwóch egzemplarzach: jeden egzemplarz przekłada się w formie pisemnej właściwemu organowi, drugi egzemplarz przechowuje się przez okres jednego roku, co czasu sporządzenia kolejnej informacji.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie występują wyroby zawierające azbest, obowiązany jest ponadto do:

- oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym dla azbestu (zał. nr 1 ww. rozporządzenia)

- wykonania corocznego planu kontroli jakości powietrza obejmującego pomiary stężenia pyłów zawierających azbest
- zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc występowania instalacji lub urządzeń zawierających azbest (§ 12).

Bezpieczne użytkowanie wyrobów zawierających azbest o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1.000 kg/m^3 jest możliwe po stwierdzeniu braku widocznych uszkodzeń mogących stwarzać warunki dla emisji azbestu do środowiska. Wykorzystywanie azbestu lub wyrobów zawierających azbest w sposób umożliwiający emisję azbestu do środowiska jest niedopuszczalne.

Procedura 2

Określa obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Schemat postępowania

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i postępowania wykonawców, właścicieli, zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest – przed wykonywaniem i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac. Zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.2010.162.1089).

Opis szczegółowy

Wykonawca prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest powinien dokonać identyfikacji azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu albo też na podstawie badań przeprowadzonych przez laboratorium wyposażone w sprzęt umożliwiający ich prawidłową analizę i zdolne do stosowania odpowiedniej techniki identyfikacyjnej (§6, ust. 1. pkt 3, lit. A, ww. rozporządzenia). Ponadto wykonawca musi posiadać: zezwolenia, pozwolenia niezbędne do gospodarowania odpadami niebezpiecznymi, przeszkolić pracowników oraz opracować plan usuwania wyrobów zawierających azbest oraz posiadać niezbędne wyposażenie techniczne i socjalne zapewniające prowadzenie określonych planem prac oraz zabezpieczeń pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu.

Wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest z miejsca jego występowania obowiązany jest do zgłoszenia zamiaru przeprowadzenia tych prac właściwemu organowi nadzoru budowlanego, właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy oraz właściwemu państwowemu inspektorowi sanitarnemu, w terminie co najmniej 7 dni przed rozpoczęciem prac. (§ 6 ust. 2. Ww. rozporządzenia). Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.2010.162.1089) określa szczegółowo,

co powinno zawierać powyższe zgłoszenie. Właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości obowiązany jest zgłosić prace polegające na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest do właściwego organu administracji architektoniczno-budowlanej.

Prawidłowość prowadzenia prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest potwierdza się wynikiem badania jakości powietrza przeprowadzonego przez akredytowane laboratorium.

Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych następuje wybór wykonawcy prac - wytwórcy odpadów niebezpiecznych. W powiecie wrzesińskim wybór następuje w drodze przetargu prowadzonego przez jednostkę administracji publicznej.

Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz o sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością.

Na końcu właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót i oczyszczenia z azbestu, a następnie przechowywać je, przez okres co najmniej 5 lat, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu (§ 8 ust. 3 ww. rozporządzenia).

Należy również podkreślić, że stosowane w przeszłości w budownictwie i innych dziedzinach gospodarki wyroby z udziałem azbestu, nie stanowią zagrożenia, dopóki materiały te nie są uszkodzone. Zagrożeniem może być ich niewłaściwe usuwanie, gdzie w czasie obróbki mechanicznej (m.in. kruszenia, łamania) następuje uwalnianie się włókien azbestowych do powietrza i zachodzi niebezpieczeństwo ich wdychania. Proces ten powinien być przeprowadzony z zachowaniem szczególnych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, w związku z tym rozporządzenie określa zasady mające na celu zapewnienie warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania.

Procedura 3

Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.2010.162.1089).

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest lub ich zabezpieczenia.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Opis szczegółowy

Wykonawcą prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, jest osoba świadcząca usługę usuwania.

Wytwórcą odpadów może być np. właściciel lub zarządzający, który we własnym zakresie wykonuje prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest i zleca do wykonania tylko część robót. W takim przypadku na nim też spoczywać będą wszystkie obowiązki wynikające

z przepisów i procedur postępowania z odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest. Wytwórcę odpadów obowiązuje postępowanie określone przepisami ustawy o odpadach.

Celem prawidłowego przygotowania prac oraz zabezpieczenia pracowników konieczna jest identyfikacja rodzaju i ilości azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia. Identyfikacji można dokonać na podstawie stosownych informacji i dokumentów od właściciela obiektu lub na podstawie wyników badań dokonanych przez uprawnione laboratorium.

Wytwórca odpadów może zlecić wykonanie obowiązku gospodarowania odpadami innemu posiadaczowi odpadów. Posiadacz odpadów może je przekazywać wyłącznie podmiotom, które uzyskały zatwierdzenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami, chyba że działalność taka nie wymaga zezwolenia.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczaniem miejsca prac z azbestu. Dla prawidłowego zawarcia umowy, jak wyżej, konieczne jest określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac.

Plan prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest powinien być sporządzony zgodnie z stosownymi przepisami i zawierać:

- identyfikację azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu albo też na podstawie badań przeprowadzonych przez laboratorium wyposażone w sprzęt umożliwiający ich prawidłową analizę i zdolne do stosowania odpowiedniej techniki identyfikacyjnej,
- informacje o metodach wykonywania planowanych prac,
- zakres niezbędnych zabezpieczeń pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu, w tym problematykę określoną przepisami dotyczącymi planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
- ustalenie niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza;

Pracodawca ma obowiązek zapoznania pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie dotyczącego bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac ma obowiązek przeszkolenia wszystkich osób pozostających w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace – w zakresie ryzyka dla zdrowia oraz bezpiecznych metod pracy z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami a także bezpieczeństwa i higieny takich prac. Szkolenie powinno być przeprowadzone przez upoważnioną do takiej działalności instytucję i potwierdzone odpowiednim świadectwem lub zaświadczeniem.

Wykonawca zobowiązany jest do zgłoszenia rozpoczęcia prac usuwania wyrobów zawierających azbest do właściwego organu nadzoru budowlanego, okręgowego inspektora pracy oraz wojewódzkiego inspektora sanitarnego.

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest zobowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu.

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy, a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie

powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem odpowiednim dla odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Ważne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót ma skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku – w zależności od określenia stanu środowiska, dokonanego przed przystąpieniem do wykonywania prac.

Wykonawca prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest obowiązany jest do ustalenia niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza. Usuwanie wyrobów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ lub zawierających krokidolit powinno odbywać się pod stałym nadzorem technicznym, a prawidłowość prowadzenia tych prac potwierdza się wynikiem badania jakości powietrza przeprowadzonego przez laboratorium wyposażone w sprzęt umożliwiający ich prawidłową analizę i zdolne do stosowania odpowiedniej techniki identyfikacyjnej.

Procedura 4

Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu/terenu/instalacji azbestu

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.2010.162.1089) oraz Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. 2011.8.31).

Opis szczegółowy

Na początku należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół – przed emisją pyłu azbestu do środowiska, która może nastąpić w wyniku prowadzenia prac. Ogrodzenie terenu powinno nastąpić z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 1 m przy zastosowaniu osłon. Teren prac należy ogrodzić poprzez oznakowanie taśmami ostrzegawczymi biało-czerwonymi i umieszczenie tablic ostrzegawczych z napisami „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony” lub „Zagrożenie azbestem krokidolitem”. Należy również

zastosować odpowiednie środki techniczne ograniczających do minimum emisję azbestu do środowiska. W obiekcie, gdzie prowadzone są prace, zastosować odpowiednie zabezpieczenia przed pyleniem i narażeniem na azbest, w tym uszczelnienia otworów okiennych i drzwiowych, a także innych zabezpieczeń przewidzianych w planie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia. Ważnym elementem prac jest również codzienne usuwanie pozostałości pyłu azbestowego ze strefy prac przy zastosowaniu podciśnieniowego sprzętu odkurzającego lub metodą czyszczenia na mokro, izolowania pomieszczeń, w których zostały przekroczone dopuszczalne wartości stężeń pyłu azbestowego dla obszaru prac, w szczególności izolowania pomieszczeń w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit, stosowanie zespołu szczelnych pomieszczeń, w których następuje oczyszczenie pracowników z azbestu (komora dekontaminacyjna), przy usuwaniu pyłu azbestowego przekraczającego dopuszczalne wartości stężeń oraz zapoznanie pracowników bezpośrednio zatrudnionych przy pracach z wyrobami zawierającymi azbest lub ich przedstawicieli z planem prac, a w szczególności z wymogami dotyczącymi bezpieczeństwa i higieny pracy w czasie wykonywania prac.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest uniemożliwiające emisje azbestu do środowiska, określają następujące wymagania dotyczące:

- nawilżania wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- demontażu całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- odspajania materiałów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- prowadzenia kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania przekroczeń dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu w miejscu pracy, w tym również z wyrobami zawierającymi krokydolit,
- codzienne zabezpieczanie zdemontowanych wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz ich magazynowanie na wyznaczonym i zabezpieczonym miejscu,

Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folię z polietylenu, o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą). Niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż 1000kg/m³, a więc płyty i rury azbestowo-cementowe, lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folię. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m³ powinny być zestalone przy użyciu cementu i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Odpady wyrobów pozostających w kontakcie z azbestem (np. płyty lub maty z wełny mineralnej) o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m³, powinny zostać szczelnie zapakowane w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczone w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelnie zamknięte. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nie ulegające zniszczeniu, pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych.

Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych – wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu. Oczyszczenie powinno być przy zastosowaniu sprzętu filtracyjno-wentylacyjnego z wysoko skutecznym filtrem lub na mokro. Wykonawca prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest ma obowiązek złożenia właścicielowi, użytkownikowi lub zarządcy obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych. W przypadku, kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 lub prace obejmowały wyroby zawierające azbest krokidolit wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia wyników badania powietrza przeprowadzonego przez laboratorium wyposażone w sprzęt umożliwiający ich prawidłową analizę i zdolne do stosowania odpowiedniej techniki identyfikacyjnej.

Procedura 5 i 6.

Wykonawca prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest jest równocześnie wytwórcą odpadów niebezpiecznych, które odpowiednio zabezpieczone magazynowane są tymczasowo w miejscu ich usuwania lub w innych wyznaczonych miejscach przed transportem na składowisko.

Transport i składowanie odpadów zawierających azbest regulowane jest przepisami ogólnymi dotyczącymi odpadów niebezpiecznych oraz przepisami szczególnymi opracowanymi w oparciu o charakterystykę fizykochemiczną tych odpadów oraz ich oddziaływanie na zdrowie ludzi. Zatem transport i składowanie odpadów prowadzone zgodnie z ustalonymi procedurami nie powinno stanowić narażenia na działanie azbestu dla pracowników wykonujących te czynności, czy zagrożenia dla środowiska.

Nie mniej pracodawcy zatrudniający pracowników przy czynnościach związanych z załadunkiem, transportem, rozładunkiem i deponowaniem na składowisku odpadów zawierających azbest obowiązani są do spełnienia szeregu wymogów określonych ustawą z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jednolity Dz. U. 1998, nr 21, poz. 94 z późn. zmianami) wraz z aktami wykonawczymi.

Kontakt pracowników z wyrobami azbestowymi obowiązuje pracodawcę do prowadzenia rejestru prac, w których ten kontakt jest konieczny. Rejestr powinien zawierać:

- A. Wykaz procesów technologicznych i prac w kontakcie z azbestem, wyrobami lub odpadami zawierającymi azbest,
- B. Uzasadnienie konieczności wykonywania prac,
- C. Wykaz i opis stanowisk pracy, na których występuje narażenie na azbest,
- D. Liczbę pracowników pracujących w narażeniu, w tym liczbę kobiet,
- E. Rodzaj kontaktu z azbestem, wielkość narażenia i czas jego trwania.

Powyższe dane pracodawca jest obowiązany przekazać właściwemu państwowemu wojewódzkiemu inspektorowi sanitarnemu oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy niezwłocznie po rozpoczęciu działalności oraz corocznie w terminie do 15 stycznia na druku stanowiącym załącznik do wymienionego rozporządzenia.

Pracodawca jest obowiązany prowadzić rejestr pracowników narażonych na działanie azbestu i przechowywać go przez okres 40 lat po ustaniu narażenia, a w przypadku likwidacji zakładu pracy przekazać właściwemu państwowemu wojewódzkiemu inspektorowi sanitarnemu.

Pracodawca jest obowiązany przeszkolić pracowników w zakresie ryzyka dla zdrowia, wymagań higienicznych, konieczności używania środków ochrony indywidualnej, działań zapobiegających wypadkom.

Lekarz sprawujący profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikami jest obowiązany zapoznać się z warunkami ich pracy i posiadać udokumentowane informacje dotyczące wielkości narażenia na azbest.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (t.j. Dz.U.2002.217.1833 z późn. zm.) określa najwyższe dopuszczalne stężenie pyłów zawierających azbest w środowisku pracy, a Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. 2011 nr 33 poz. 166) reguluje wykonywanie badań i pomiarów czynników szkodliwych w środowisku pracy.

Transport odpadów zawierających azbest

Obowiązek odpowiedniego przygotowania do transportu odpadów zawierających azbest spoczywa na wytwórcy odpadów. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Dz.U. 2004, nr 71, poz. 649 z późn. zm.) należy uniemożliwić emisję azbestu do środowiska, w szczególności przez:

- szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1000 kg/m³;
- zestalenie przy użyciu cementu, a następnie po utwardzeniu szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm odpadów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³;
- szczelne opakowanie odpadów pozostających w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczenie w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie;
- utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów w trakcie ich przygotowania do transportu;
- magazynowanie przygotowanych do transportu odpadów w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych.

Opakowania powinny być oznakowane zgodnie z załącznikiem nr 2 do wymienionego rozporządzenia.

Zgodnie z ustawą o odpadach wytwórca odpadów transportujący je na składowisko nie jest zobowiązany do uzyskania zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów. Sytuacja taka będzie miała miejsce tylko do czasu utworzenia rejestru podmiotów wprowadzających produkty, produkty w opakowaniach i gospodarujących odpadami prowadzonego przez marszałka tj. najpóźniej do początku 2015 roku

Posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania odpadów i transportu odpadów ujęty będzie w rejestrze podmiotów wprowadzających produkty, produkty w opakowaniach i gospodarujących odpadami do 2015 r.

Przy przewozach towarów (w tym odpadów) niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR).

W Oświadczeniu Rządowym z dnia 23 marca 2007 r. w sprawie wejścia w życie zmian do załączników A i B Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) w załączniku A Dział 3.3 zawiera przepisy szczególne dotyczące niektórych materiałów lub przedmiotów, w tym azbestu.

Zgodnie z zapisem w pozycji 168 azbest, który jest związany lepiszczem naturalnym lub sztucznym (np. cementem) w sposób uniemożliwiający uwolnienie podczas przewozu włókien azbestu łatwych do wchłaniania drogą oddechową nie podlega przepisom ADR. Wyroby zawierające azbest, które nie spełniają powyższego warunku, nie podlegają przepisom ADR, jeżeli są zapakowane w taki sposób, że nie jest możliwa emisja włókien azbestu.

Do przewożenia odpadów zawierających azbest mogą być używane samochody ciężarowe z nadwoziem skrzyniowym, bez przyczepy lub z jedną przyczepą.

Załadunek opakowanych odpadów (palet lub pakietów zawiniętych w folię, kontenerów jedнокrotnego użytku typu big-bag) do dokładnie oczyszczonej skrzyni ładunkowej pojazdu, a następnie ich rozładunek powinien odbywać się przy wykorzystaniu dźwigu lub podnośnika. Brak odpowiedniego oznakowania odpadów zawierających azbest lub uszkodzone opakowanie przy załadunku stanowią powód odmowy przyjęcia przesyłki odpadów. Pakiety z opadami powinny być ułożone i umocowane na samochodzie w sposób uniemożliwiający ich przesuwanie się w czasie przewozu lub wypadnięcie z pojazdu, a cały ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką przed uszkodzeniem.

W razie stwierdzenia po wyładunku pozostałości po przewożonych odpadach należy niezwłocznie je usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

W ustawie o odpadach określono wymogi postępowania z odpadami oraz wymogi formalne dla wszystkich posiadaczy odpadów na etapie ich wytwarzania, zbierania, transportu i przetwarzania odpadów, w tym składowania, a także wymagania techniczne i organizacyjne dotyczące składowisk odpadów. Jedyną ogólnie akceptowaną i stosowaną metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest składowanie

W ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane składowiska odpadów definiowane są jako budowle. Dla składowiska odpadów wymagane jest uzyskanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, które muszą być uwzględnione w projekcie budowlanym, podlegającym zatwierdzeniu w decyzji o pozwoleniu na budowę.

Szczegółowe wymagania dotyczące lokalizacji, eksploatacji i zamknięcia dla poszczególnych typów składowisk określone są w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie składowisk odpadów (Dz. U. 2013, poz. 523). Składowiska odpadów niebezpiecznych oraz składowiska odpadów innych niż niebezpieczne nie mogą być lokalizowane:

- na obszarach ochronnych zbiorników wód podziemnych;
- na obszarach otulin parków narodowych i rezerwatów przyrody;
- na obszarach lasów ochronnych;
- w dolinach rzek, w pobliżu zbiorników wód śródlądowych, na terenach źródliskowych, bagiennych i podmokłych, w obszarach mis jeziornych i w strefach krawędziowych, na obszarach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, o których mowa w art. 88d ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (t.j. Dz. U. 2012 r. poz. 145, z późn. zm.);

- w strefach osuwisk i zapadlisk terenu, w tym powstałych w wyniku zjawisk krasowych, oraz zagrożonych lawinami;
- na terenach o nachyleniu powyżej 10°;
- na terenach zaangażowanych glaciektonicznie lub tektonicznie, poprzecinanych uskokami, spękanych lub uszczelinowanych;
- na terenach wychodni skał zwięzłych porowatych, skrasowiałych i skawernowanych;
- na glebach klas bonitacji I i II;
- na terenach, na których mogą wystąpić deformacje ich powierzchni na skutek szkód spowodowanych ruchem zakładu górniczego;
- na obszarach ochrony uzdrowiskowej;
- na obszarach górniczych utworzonych dla kopalin leczniczych;
- na obszarach określonych na podstawie odrębnych przepisów.

Minimalna odległość składowiska odpadów niebezpiecznych od budynków mieszkalnych, budynków zamieszkania zbiorowego i budynków użyteczności publicznej w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, mierzona od krawędzi kwatery składowiska ustalana jest zgodnie z raportem o oddziaływaniu składowiska odpadów na środowisko.

Składowisko odpadów wykonuje się w sposób uniemożliwiający dostęp osób nieuprawnionych oraz nielegalne składowanie odpadów. Składowisko otacza się pasem zieleni złożonym z drzew i krzewów, w celu ograniczenia do minimum niedogodności i zagrożeń powstających w wyniku emisji pyłów, hałasu i ruchu drogowego, a także działalności zwierząt. Minimalna szerokość pasa zieleni wynosi 10 m, a jego usytuowanie uzależnia się od uciążliwości i lokalizacji składowiska.

Przy składowaniu odpadów, określonych kodami: 17 06 01- materiały izolacyjne zawierające azbest lub 17 06 05 - materiały konstrukcyjne zawierające azbest, należy spełnić następujące wymagania:

- każdorazowo po umieszczeniu odpadów na składowisku odpadów ich powierzchnię zabezpiecza się przed emisją pyłów przez przykrycie izolacją syntetyczną lub warstwą ziemi;
- na składowisku odpadów lub kwaterze nie prowadzi się robót mogących powodować uwolnienie włókien.

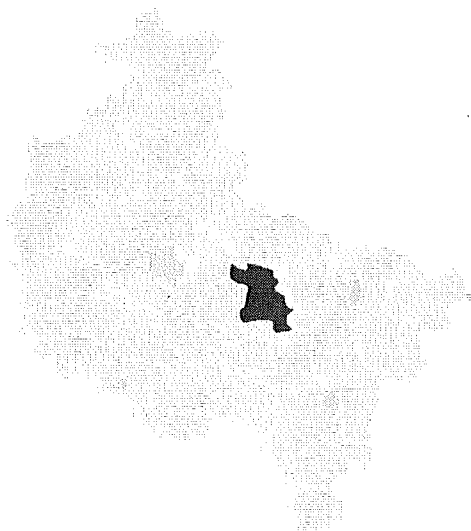
Składowanie odpadów zawierających azbest należy zakończyć na poziomie 2 m poniżej poziomu terenu otoczenia; następnie składowisko odpadów wypełnia się ziemią do poziomu terenu. Na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na ich wydzielonych częściach na terenie składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów azbestowych, po wypełnieniu składowiska warstwą ziemi nie mogą być budowane budynki, wykonywane wykopy, instalacje naziemne i podziemne ani nie mogą być prowadzone roboty naruszające strukturę tego składowiska odpadów.

7. Ogólna charakterystyka powiatu

7.1. Położenie

Powiat wrzesiński położony jest w centralnej części województwa wielkopolskiego. Od północy graniczy z powiatem gnieźnieńskim, od wschodu z powiatem słupeckim, od południa z powiatem pleszewskim i jarocińskim, a od zachodu z powiatem średzkim i poznańskim. W obrębie Pojezierza Południowobałtyckiego.

Rycina 7.1. Położenie powiatu wrzesińskiego w województwie wielkopolskim

Powiat wrzesiński swym zasięgiem obejmuje obszar 704 km², tworzy go 5 gmin:

4 gminy miejsko-wiejskie: Miłosław, Nekła, Pyzdry, Września

1 gmina wiejska: Kołaczkowo.

Teren powiatu jest słabo zróżnicowany, niemal płaski. Przeważającą jego część zajmuje równina morenowa z nielicznymi wzniesieniami sandrowo - kemowymi, w zasadzie bezjeziorna. Urozmaiceniem rzeźby terenu jest Oz Wrzesiński, najwyższy jego punkt wynosi 119 m n. p. m.

Dostępność komunikacyjną powiatu wrzesińskiego zapewniają droga krajowa nr 15 Miąskowo - Gniezno, droga krajowa nr 92 łącząca Poznań z Słupcą, oraz autostrada A2 Poznań – Konin - Warszawa.

7.2. Demografia

Powiat wrzesiński liczy 76093 mieszkańców, z czego 39982 czyli blisko 53% stanowią mieszkańcy obszarów miejskich, z kolei tereny wiejskie zamieszkuje 36111 osób (47%). Średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosi 109 osoby/km². Największa pod względem liczby ludności jest gmina miejsko-wiejska Września 45523 osób, z kolei najmniejsza jest gmina wiejska Kołaczkowo, która zamieszkuje 6114 osób.¹

7.3. Gospodarka i rolnictwo

W powiecie wrzesińskim na przestrzeni lat 2010-2012 zaobserwowano wyraźny wzrost liczby podmiotów gospodarczych.

Wg danych GUS w 2012 r. w powiecie wrzesińskim zarejestrowanych było 8049 podmiotów gospodarczych ujętych w systemie REGON. Najwięcej, blisko 70% podmiotów gospodarczych powiatu znajduje się w gminie Września.²

¹ źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl/bdl

² źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl/bdl

Przebieg dróg o znaczeniu krajowym i międzynarodowym stwarza dogodne warunki dla rozwoju gospodarczego, szczególnie produkcji przemysłowej.

Powiat charakteryzuje się znacznym udziałem działalności przemysłowej w strukturze gospodarki oraz zatrudnienia. Są to zakłady branży m.in. spożywczej, drzewno – papierniczej, jak również zakłady przemysłu elektrotechnicznego i elektronicznego, samochodowy, odzieżowy i skórzany.

Ogólna powierzchnia użytków rolnych w powiecie wrzesińskim w 2012 roku wynosiła 49716 ha, z czego 87% stanowią grunty orne. Największy odsetek terenów użytkowanych rolniczo znajduje się w gminie Września (35% ogółu UR powiatu). W produkcji roślinnej w strukturze zasiewów powiatu dominują zboża. Znaczną rolę wykazują również uprawy przemysłowe, a także rzepak i rzepik oraz ziemniaki.

7.4. Klimat

Teren powiatu wrzesińskiego zgodnie z klasyfikacją Eugeniusza Romera położony jest w strefie klimatycznej „Kraina Wielkich Dolin”. Jest to klimat obszarów nizinnych Mazowsza i Wielkopolski, łagodny i przyjazny dla rolnictwa pod względem długości trwania okresu wegetacyjnego, wynikające ze znacznych wpływów oceanicznych, wzrastających w kierunku zachodnim. Klimat ten cechuje się niewielkimi opadami (450 -500 mm rocznie), w związku z czym mogą zdarzać się lokalne niedobory wody. W ramach tego klimatu występuje nieznaczne zróżnicowanie temperatur – część zachodnia Krainy Wielkich Dolin jest cieplejsza od części wschodniej, charakteryzuje się on wyraźnym regionalizmem niektórych elementów meteorologicznych.

Średnia temperatura roczna wynosi 9,4°C, a średnie temperatury miesięczne wahają się od 0,0°C (styczeń) do + 19,9°C (lipiec). Na północy powiatu średnia roczna temperatura wynosi 8°C, a roczna amplituda temperatur 19,8°C. Amplitudy temperatur są mniejsze niż przeciętne w Polsce, a wiosny i lata są wczesne i ciepłe, zimy łagodne z nietrwałą pokrywą śnieżną, zalegającą około 50 do 60 dni. Wilgotność powietrza wynosi 79%.

Cechą charakterystyczną powiatu są niskie opady średnioroczne wahające się w przedziale 500-600 mm roczne sumy opadów. Maksymalne opady przypadają na miesiące letnie: lipiec, sierpień, natomiast minimalne na miesiące zimowe: styczeń – marzec. Region ten charakteryzuje się większym prawdopodobieństwem występowania lat suchych niż normalnych czy wilgotnych

7.5. Zasoby wodne

Powiat wrzesiński należy do dorzecza rzeki Odry, w regionie wodnym Warty, prawostronnego dorzecza Odry. Sieć hydrograficzną powiatu wrzesińskiego tworzą: Warta i Prosna, oraz ciek podstawowe, takie jak: Wrześnica, Kanał Kołaczkowski, Miłosławka, Maskawa oraz większe rowy melioracji szczegółowej.

Źródło zaopatrzenia ludności w wodę powiatu wrzesińskiego stanowią poziomy wodonośne występujące w utworach czwartorzędowych i trzeciorzędowych. Wody podziemne występujące na terenie powiatu związane są głównie z czwartorzędowymi poziomami wodonośnymi. Na terenie powiatu swoje występują fragmenty Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP): Pradolina Warszawa – Berlin (GZWP nr 150) oraz Zbiornik rzeki Prosny (GZWP nr 311).

7.6. Zasoby przyrody

Wyjątkowe wartości przyrodnicze i krajobrazowe powiatu wrzesińskiego zostały objęte różnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu. Występują tu:

- obszar Natura 2000 OSO: PLB300002 Dolina Środkowej Warty,
- obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (OZW) Natura 2000: PLH300049 Grądy w Czarniejewie, PLH300053 Lasy Żerkowsko-Czeszewskie; PLH30009 Ostoja Nadwarciańska,
- rezerваты przyrody: Czeszewski Las, Dwunastak, Żerkowsko – Czeszewski Park Krajobrazowy, Nadwarciański Park Krajobrazowy;
- obszar chronionego Krajobrazu „Dolina Cybiny w Nekielsce”, „Obszar Pызdrski”
- 1 użytek ekologiczny „Pasieka” w gminie Miłostaw;
- 43 pomniki przyrody.

Ponadto na terenie powiatu znajdują się obszary ważne dla ptaków w okresie gniazdowania oraz migracji, wyznaczone na podstawie opracowania „Obszary ważne dla ptaków w okresie gniazdowania oraz migracji na terenie województwa wielkopolskiego” (Wylęgała P., Kuźniak S., Dolata P.; Poznań, 2008): „Bagna koło Biechowa”, „Stawy w Miłostawiu” oraz „Dolina Środkowej Warty”.

Na terenie powiatu wrzesińskiego znajdują się również strefy ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania następujących gatunków ptaków:

- kani czarnej,
- bielika,
- bociana czarnego,
- kani rudej.

Przez gminę Nekla przebiega korytarz ekologiczny, o randze krajowej, który łączy wielkoprzestrzenne obszary węzłowe regionów przyrodniczych kraju.

8. Ilość wyrobów zawierających azbest w powiecie

Warunkiem koniecznym bezpiecznego dla ludzi i środowiska użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest jest rzetelnie sporządzona inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest i ocena ich stanu określająca, w zależności od rodzaju, stanu i sposobu zastosowania azbestu, stopień pilności wymiany wyrobów zawierających azbest.

W rozporządzeniach Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. 2010, nr 8, poz. 31) oraz z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004, nr 71, poz. 649), założono wykonanie inwentaryzacji oraz dokonanie oceny stanu wyrobów zawierających azbest na 2004 r. Od tego też roku właściciele i zarządcy obiektów zobligowani są do przekazywania wójtowi, burmistrzowi, lub prezydentowi miasta informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania oraz informacji o wyrobach, których wykorzystanie zakończono.

Dla potrzeb niniejszego opracowania zwrócono się do poszczególnych urzędów gmin z prośbą o przekazanie aktualnych danych dotyczących wyrobów zawierających azbest występujących na ich terenie.

Tabela 3. Masa wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu wrzesińskiego

Powiat/ gmina	Zinventaryzowane [kg]			Unieszkodliwione [kg]			Pozostałe do unieszkodliwienia [kg]		
	razem	os. fizyczne	os. prawne	razem	os. fizyczne	os. prawne	razem	os. fizyczne	os. prawne
powiat Wrzesiński	14 807 608	13 245 286	1 562 324	397 874	199 579	68 295	14 409 735	12 210 586	1 243 086
Kołaczkowo	3 519 728	2 694 318	825 410	55 341	53 152	2 189	3 464 387	2 641 166	823 221
Miłosław	1 799 053	1 622 570	176 484	70 895	68 475	2 420	1 728 158	1 554 095	174 064
Nekla	1 086 064	835 121	250 943	130 000	bd	bd	956 064	bd.	bd.
Pyzdry	2 861 407	2 826 383	35 024	36 249	30 349	5 900	2 825 158	2 796 034	29 124
Września	5 541 356	5 266 894	274 463	105 389	47 603	57 786	5 435 968	5 219 291	216 677

Źródło: urzędy gmin powiatu wrzesińskiego

Ilość nagromadzonych na terenie powiatu wrzesińskiego wyrobów zawierających azbest oszacowano na podstawie danych udostępnionych z urzędów gmin, na około 14 807,6 Mg, podczas gdy w 2009 r. masę wyrobów azbestowych na tym terenie szacowano na 16 719 Mg. Wielkość ta może być obciążona błędem inwentaryzacji, wynikającym z szacowania masy tych wyrobów na podstawie ilości płyt, przeprowadzanej przez mieszkańców czy przez podmioty do tego upoważnione, zmiany metodyki, czy nierzetelnym wypełnianiu kart ocen przez mieszkańców oraz sukcesywnemu usuwaniu azbestu przez mieszkańców nie tylko poprzez korzystanie z powiatowego programu.

Przy założeniu, że 1 m² waży 15 kg, można oszacować, że łączna powierzchnia zinwentaryzowanych wyrobów azbestowych na terenie powiatu wynosi 987 173 m², do unieszkodliwienia pozostało 960 649 m².

Zasadne jest przypuszczenie, iż nie jest to całkowita ilość znajdujących się w gminie wyrobów zawierających azbest. Często sama lokalizacja wyrobów w budynkach jest trudna do przeprowadzenia inwentaryzacji. Należy również uwzględnić fakt, że oprócz samych pokryć dachowych azbest zawierają także:

- miękkie płyty i masy torkretowe (poprawa bezpieczeństwa przeciwpożarowego - ściany, stropy, zabezpieczenia konstrukcji stalowych),
- sznury uszczelniające i tektura azbestowa w różnych instalacjach - kominy ceramiczne, piece, suszarnie,
- uszczelki, masy uszczelniające i zaprawy specjalne,
- chłodnie kominowe i wentylatorowe (płyty, rury),
- PCV.

Należy zauważyć, że znaczną część masy wyrobów azbestowych znajdujących się w obrębie powiatu wrzesińskiego stanowią wyroby nagromadzone na terenie gminy Września, stanowią one 37,4 % masy wszystkich wyrobów azbestowych.

Większość wyrobów azbestowych nagromadzonych na terenie powiatu wrzesińskiego, jest w posiadaniu osób fizycznych, niemalże 90 % wszystkich zinwentaryzowanych wyrobów.

Tabela 4. Masa poszczególnych rodzajów wyrobów azbestowych w powiecie i poszczególnych gminach

kod wyrobu	zinventoryzowane			unieszkodliwione			pozostałe do unieszkodliwienia		
	razem	os. fizyczne	os. prawne	razem	os. fizyczne	os. prawne	razem	os. fizyczne	os. prawne
WO1	57 555	21 791	35 764	4 070	4 070	0	19 385	17 721	1 664
WO1 Kołaczkowo	1 320	1320	0	0	0	0	1 320	1 320	0
WO1 Miłosław	1 664	0	1 664	0	0	0	1 664	0	1 664
WO1 Nekla	34 100	0	34 100	bd					
WO1 Pyzdry	2 002	2 002	0	0	0	0	2 002	2 002	0
WO1 Września	18 469	18 469	0	4 070	4 070	0	14 399	14 399	0
WO2	13 940 015	13 213 562	726 454	263 804	195 509	68 295	12 624 248	12 182 932	441 316
WO2 Kołaczkowo	2 718 408	2 692 998	25 410	55 341	53 152	2 189	2 663 067	2 639 846	23 221
WO2 Miłosław	1 797 284	1 622 570	174 714	70 895	68 475	2 420	1 726 389	1 554 095	172 294
WO2 Nekla	1 051 964	835 121	216 843	Bd.			Bd.		
WO2 Pyzdry	2 856 072	2 821 048	35 024	36 249	30 349	5 900	2 819 823	2 790 699	29 124
WO2 Września	5 516 287	5 241 825	274 463	101 319	43 533	57 786	5 414 969	5 198 292	216 677
WO3.1	808 382	8 382	800 000	0	0	0	808 382	8 382	800 000
WO3.1 Kołaczkowo	800 000	0	800 000	0	0	0	800 000	0	800 000
WO3.1 Miłosław									
WO3.1 Nekla									
WO3.1 Pyzdry	1 782	1 782	0	0	0	0	1 782	1 782	0
WO3.1 Września	6 600	6 600	0	0	0	0	6 600	6 600	0
WO4	1 551	1 551	0	0	0	0	1 551	1 551	0
WO4 Kołaczkowo									
WO4 Miłosław									
WO4 Nekla									
WO4 Pyzdry	1 551	1 551	0	0	0	0	1 551	1 551	0
WO4 Września									
WO11.1									
WO11.1 Kołaczkowo									
WO11.1 Miłosław	105	0	105	0	0	0	105	0	105
WO11.1 Nekla									
WO11.1 Pyzdry									
WO11.1 Września									

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin

Na obszarze powiatu wyroby zawierające azbest występują przede wszystkim w obiektach budowlanych mieszkalnych i inwentarskich, głównie w postaci różnego rodzaju płyt azbestowo-cementowych wykorzystywanych w latach ubiegłych do wykonania pokryć dachowych oraz elewacji budynków (wyroby o kodzie WO1 i WO2), a także w znikomej ilości w postaci rurociągów i ich izolacji. Biorąc pod uwagę upływ czasu i naturalne procesy zużycia, stan tych elementów będzie się w miarę upływu lat pogarszał, a problem zgodnego z prawem zagospodarowania odpadów azbestowych narastał. Szacuje się, że obecnie stan tych wyrobów jest dostateczny. W celu utrzymania dostatecznego stanu tych wyrobów można poddać je malowaniu, jednak takie działania mogą być tylko tymczasowe. Wyroby azbestowe uszkodzone powinny być natychmiastowo usuwane.

Tabela 5. Ilość wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia przypadająca na 1 mieszkańca w 2013 r.

Miejscowość	Liczba mieszkańców	Ilość wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia				
		[m ²]	[m ² /os.]	[kg]	[Mg]	[Mg/os.]
powiat wrzesiński	76453	960 649	12,56	14 409 735	14 409,7	0,19
Kołaczkowo	6114	230 959,13	37,77	3 464 387	3 464,4	0,57
Miłosław	10385	115 210,53	11,09	1 728 158	1 728,2	0,17
Nekla	7191	63 737,6	8,86	956 064	956,1	0,13
Pyzdry	7240	188 343,9	26,01	2 825 158	2 825,2	0,39
Września	45523	362 397,86	7,96	5 435 968	5 435,9	0,12

Źródło: urzędy gmin

Powierzchnia wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia, w poszczególnych gminach powiatu jest zróżnicowana. Najmniejsza jest w gminie Nekla, 63 tys. m², największa w gminie Września - 362 tys. m². Jednak najmniej wyrobów azbestowych przypada na 1 mieszkańca właśnie w gminie Września ok. 7,96 m²/osobę, najwięcej w gminie Kołaczkowo – 37,77 m²/osobę.

Ilość wyrobów zawierających azbest, przypadająca na jednego mieszkańca powiatu wrzesińskiego wynosi 0,19 Mg (190 kg), najmniej wyrobów na jednego mieszkańca przypada w gminie Września (120 kg) oraz Nekla (130 kg), a najwięcej w gminie Kołaczkowo 570 kg.

Tabela 6. Udział wyrobów unieszkodliwionych i pozostałych do unieszkodliwienia w ogólnej masie wyrobów azbestowych

Wyroby azbestowe zinventaryzowane [kg]	Wyroby azbestowe unieszkodliwione [kg]	Odsetek wyrobów unieszkodliwionych w wyrobach zinventaryzowanych [%]	Wyroby pozostałe do unieszkodliwienia [kg]	Odsetek wyrobów pozostałe do unieszkodliwienia w wyrobach zinventaryzowanych [%]
14 807 608	397 874	2,7	14 409 735	97,3

Źródło: opracowanie własne

W oparciu o założenia Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski, ustalono prognozę ilości usuwanych wyrobów zawierających azbest – założono następujące ilości wycofanych wyrobów azbestowych:

- do 2012 – 28 % wyrobów
- lata 2013 – 2022 – 35 % wyrobów
- lata 2023 – 2032 – 37 % wyrobów

Obliczono, iż do połowy 2013 r. unieszkodliwionych zostało jedynie 2,7 %, zamiast zakładanych 28 %. Stwierdzono, że zewidencjonowana ilość wyrobów zawierających azbest zostanie usunięta do 2032 r. pod warunkiem systematycznego, corocznego usuwania tych wyrobów w ilości ok. 758 Mg.

W celu osiągnięcia zakładanego celu wyroby azbestowe należałoby usuwać sukcesywnie, w miarę ich zużycia. Aktualnie, tempo to jest zbyt wolne w stosunku do rzeczywistej ilości wyrobów na terenie powiatu.

Z powodu znacznego niedotrzymania krajowych założeń programowych, realizację Programu usuwania azbestu i wyrobów azbestowych należy więc zintensyfikować. Niezbędne jest

przeprowadzenie akcji informacyjnej wśród społeczeństwa. W związku z dużą ilością wyrobów pozostałych do unieszkodliwienia, należy zwiększyć środki finansowe przeznaczone na ich usunięcie.

9. Istniejące problemy ochrony środowiska związane z obecnością wyrobów azbestowych

Najistotniejszymi problemami na terenie powiatu wrzesińskiego wynikającymi z obecności wyrobów zawierających azbest są:

- niedostateczny stopień inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest oraz niedostateczna ilość przeprowadzonych kontroli stanu obiektów i urządzeń budowlanych przez większość osób fizycznych i prawnych, będących właścicielami, zarządcami lub użytkownikami miejsc, w których znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest;
- niepełne informacje o ilości usuniętych wyrobów zawierających azbest;
- nieprzestrzeganie, przez użytkowników wyrobów zawierających azbest, przepisów zawartych w aktach prawnych dotyczących postępowania z tymi wyrobami;
- brak całkowitej eliminacji narażenia środowiska na azbest, narażenie takie powstaje na skutek emisji do powietrza włókien azbestu z uszkodzonych wyrobów zawierających azbest oraz ich odpadów, a także na skutek niewłaściwie prowadzonych procesów eksploatacji i usuwania tych wyrobów;
- poważne zanieczyszczenie środowiska naturalnego powstaje również na skutek emisji azbestu z tzw. „dzikich wysypisk” odpadów.

Na obszarze powiatu wrzesińskiego nie istnieją składowiska odpadów, na których lokowane czy magazynowane są wyroby zawierające azbest, z tego względu zagrożenie dla terenów NATURA 2000 czy innych obszarów chronionych powodowane przez składowanie azbestu nie występuje.

10. Aspekty finansowe Programu

Usuwanie wyrobów zawierających azbest, szczególnie w przypadku elementów budowlanych jest kosztowne i wymaga odpowiednich nakładów finansowych. W powiecie wrzesińskim pozostało do unieszkodliwienia 14 409 735 kg. Przyjmując, że koszt usunięcia 1 kg wyrobów azbestowych wynosi 2,5 – 3,0 zł, całkowity koszt usunięcia wszystkich wyrobów pozostałych do unieszkodliwienia szacuje się na ok. 400 mln zł (od 360,2 mln zł do 432,3 mln zł) Oznacza to, że rocznie na usuwanie wyrobów azbestowych, potrzebne jest ok. 22 mln zł.

Inicjatywy samorządu terytorialnego, zmierzające do sukcesywnego usuwania wyrobów azbestowych i likwidacji skutków ich szkodliwości dla mieszkańców i środowiska dają możliwości dofinansowania powyższych działań z funduszy jednostek samorządowych, środków celowych funduszy ekologicznych a także ze środków funduszy Unii Europejskiej.

10.1. Finansowanie likwidacji wyrobów zawierających azbest z terenu powiatu

Zarząd Powiatu we Wrześni co roku podejmuje uchwałę w sprawie realizacji Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu powiatu wrzesińskiego, w zakresie sposobu realizacji oraz środków finansowych zaplanowanych na bieżący rok realizacji zadania.

Niniejszy „Program ...” skierowany jest do osób fizycznych, osób fizycznych prowadzących działalność w sektorze produkcji rolnej oraz prowadzących działalność gospodarczą poza sektorem produkcji rolnej posiadających tytuł prawny do nieruchomości zlokalizowanej na terenie powiatu wrzesińskiego, na której znajdują się wyroby zawierające azbest. Wnioskodawcą mogą być również wspólnoty mieszkaniowe jak też jednostki samorządu terytorialnego, w tym sprawujące zarząd nad nieruchomościami Skarbu Państwa.

Wnioski należy składać do urzędu gminy właściwego według miejsca położenia nieruchomości, na której znajdują się wyroby zawierające azbest. Po pozytywnym zaopiniowaniu wnioski przekazywane są do Starostwa Powiatowego we Wrześni i przesyłane do realizacji przez Wykonawcę wybranego w przetargu nieograniczonym.

Wnioskodawca zobowiązany jest, w zależności od charakteru wykonywanych robót, zgłosić lub uzyskać na nie pozwolenie na budowę od starosty wrzesińskiego, jako organu administracji architektoniczno-budowlanej, zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. 2010 r. nr 243, poz. 1623 z późn. zm.).

Wnioski realizowane będą do wyczerpania środków finansowych przeznaczonych na realizację Programu lub do momentu zrealizowania wszystkich wniosków przekazanych przez gminy w danym roku budżetowym. Finansowaniem objęty jest zarówno demontaż, odbiór, transport jak i unieszkodliwienie wyrobów, w wysokości 100 % kosztów całkowitych.

Środki finansowe na realizację Programu pochodzą z budżetu powiatu, budżetu gmin biorących udział w programie oraz z dotacji udzielonej przez Zarząd Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Usługa demontażu, transportu oraz unieszkodliwienia azbestu stanowi:

- pomoc de minimis – dla osób prowadzących działalność gospodarczą;
- pomoc de minimis w rolnictwie – dla osób prowadzących gospodarstwo rolne, a wniosek dotyczy budynku związanego z tą działalnością.

Udzielenie pomocy de minimis następuje na podstawie pisemnej umowy zawartej pomiędzy powiatem wrzesińskim a wnioskodawcą, której wzór stanowić będzie załącznik do „Regulaminu”.

Pomoc publiczna rozpatrywana jest w oparciu o ustawę z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (t.j. Dz.U. 2007 r. nr 59, poz. 404 z późn. zm.) oraz aktami wykonawczymi.”

POMOC DE MINIMIS

Udzielenie wsparcia stanowiącego pomoc de minimis w związku z nieruchomością, która jest wykorzystywana do działalności gospodarczej poza sektorem produkcji rolnej udzielana będzie zgodnie z obowiązującymi przepisami (aktualnie jest Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis (Dz. Urz. L 379, 28.12.2006), z zastrzeżeniem, że niniejsze rozporządzenie obowiązuje od dnia 31 grudnia 2013 r.)

Pomoc publiczna udzielana będzie zgodnie z warunkami określonymi w nowym akcie prawnym będącym kontynuacją obecnego rozporządzenia Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis.

Podmiot prowadzący działalność gospodarczą poza sektorem produkcji rolnej może uzyskać pomoc de minimis, jeżeli wartość tej pomocy brutto łącznie z wartością innej pomocy de minimis, otrzymanej w okresie trzech kolejnych lat podatkowych nie przekracza kwoty 200.000 euro, natomiast dla działających w sektorze transportu drogowego nie przekracza kwoty 100.000 euro.

Zrealizowanie usługi usuwania azbestu dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą poza sektorem produkcji rolnej wymaga załączenia do wniosku:

- 1) kopii aktualnego dokumentu potwierdzającego tytuł prawny do nieruchomości (budynku, działki), w przypadku współwłasności – zgody wszystkich współwłaścicieli na realizację zadania;
- 2) kopii wszystkich zaświadczeń o pomocy de minimis, jakie przedsiębiorca otrzymał w roku, w którym ubiega się o pomoc oraz w ciągu dwóch poprzedzających go lat, lub oświadczenie o wielkości pomocy de minimis otrzymanej w tym okresie, lub oświadczenia o nieotrzymaniu takiej pomocy we wskazanym okresie;
- 3) informacji niezbędnych do udzielenia pomocy, według wzoru określonego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29 marca 2010 r. w sprawie zakresu informacji przedstawianych przez podmiot ubiegający się o pomoc de minimis (Dz. U. 2010, nr 53, poz. 311).

POMOC DE MINIMIS W ROLNICTWIE

Udzielenie wsparcia stanowiącego pomoc de minimis w rolnictwie w związku z nieruchomością, która jest wykorzystywana do działalności gospodarczej w sektorze produkcji rolnej udzielana będzie zgodnie z obowiązującymi przepisami (tj. Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1535/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu w odniesieniu do pomocy de minimis w sektorze produkcji rolnej (Dz. Urz. L 337, 21.12.2007).

Pomoc de minimis w rolnictwie można uzyskać, jeżeli wartość tej pomocy brutto łącznie z wartością innej pomocy de minimis w rolnictwie otrzymanej w okresie trzech kolejnych lat podatkowych nie przekroczy kwoty 7.500 euro.

Zrealizowanie usługi usuwania azbestu w sektorze produkcji rolnej wymaga załączenia do wniosku:

- 1) kopii aktualnego dokumentu potwierdzającego tytuł prawny do nieruchomości (budynku, działki), w przypadku współwłasności – zgody wszystkich współwłaścicieli na realizację zadania;
- 2) kopii wszystkich zaświadczeń o pomocy de minimis, jakie przedsiębiorca otrzymał w roku, w którym ubiega się o pomoc oraz w ciągu dwóch poprzedzających go lat, lub oświadczenie o wielkości pomocy de minimis w rolnictwie otrzymanej w tym okresie, lub oświadczenia o nieotrzymaniu takiej pomocy we wskazanym okresie;
- 3) informacji niezbędnych do udzielenia pomocy de minimis w rolnictwie, według wzoru określonego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2010 r. w sprawie zakresu informacji składanych przez podmioty ubiegające się o pomoc de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie (Dz. U. 2010, nr 121, poz. 810).

Kwestie finansowania realizacji Programu usuwania azbestu i wyrobów azbestowych na terenie powiatu wrzesińskiego określane są w Regulaminie finansowania likwidacji wyrobów zawierających azbest z terenu powiatu wrzesińskiego, uchwalanym corocznie przez Zarząd Powiatu we Wrześni.

10.1. Instrumenty finansowania dla powiatu wrzesińskiego

„Program oczyszczania kraju z azbestu na lata 2009 – 2032” przewiduje następujące podstawowe instrumenty dofinansowania demontażu, transportu i unieszkodliwiania usuniętych wyrobów zawierających azbest:

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013
- Fundusze Unii Europejskiej
- Bank Ochrony Środowiska S.A.

10.1.1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej udzielają dotacji, pożyczek oraz przekazują środki finansowe na podstawie umów cywilnoprawnych.

Zasady udzielania pomocy finansowej z WFOŚiGW określone są w corocznie przyjmowanych „Zasadach udzielania i umarzania pożyczek oraz trybie i zasadach udzielania i rozliczania dotacji ze środków WFOŚiGW”. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej określa na każdy rok „Kryteria wyboru przedsięwzięć finansowych ze środków WFOŚiGW w Poznaniu”.

10.1.2. BOŚ we współpracy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Bank Ochrony Środowiska S.A. jest uniwersalnym bankiem komercyjnym specjalizującym się w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych. Zadania z zakresu usuwania wyrobów zawierających azbest mogą być finansowane poprzez udzielanie następujących rodzajów kredytów:

- kredyty preferencyjne z dopłatami z Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej do oprocentowania, charakteryzujące się m.in. niższym od komercyjnego oprocentowaniem i możliwością uzyskania karencji w spłacie kapitału.
- kredyty komercyjne ze środków banków zagranicznych - linia KfW5 (Kreditanstalt für Wiederaufbau) oraz ze środków banku, w tym w ramach porozumień BOŚ ze sprzedawcami i dystrybutorami wyrobów służących ochronie środowiska.

W ramach środków budżetu państwa pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki planowane jest finansowanie zadań wspierających realizację Programu w latach 2013-2032.

Źródła zagraniczne finansowania ochrony środowiska to głównie fundusze unijne.

11. Podmioty uprawnione do usuwania azbestu

Usuwanie wyrobów zawierających azbest łączy się z powstawaniem odpadów. Aktualnie jedyną stosowaną metodą unieszkodliwiania tych odpadów jest ich unieszkodliwienie poprzez składowanie. Zestawienie składowisk przyjmujących odpady zawierające azbest można znaleźć w BAZIE AZBESTOWEJ. Za postępowanie z azbestem po jego usunięciu z nieruchomości odpowiedzialny jest podmiot gospodarczy uprawniony do usuwania azbestu.

Aktualny wykaz podmiotów uprawnionych do usuwania i składowania odpadów zawierających azbest na terenie województwa wielkopolskiego, zarejestrowanych w Krajowej Bazie Azbestowej zawiera tabela 7 poniżej.

Dane przedstawione w poniższej tabeli są niepełne, ponieważ część przedsiębiorców nie dokonało rejestracji swojej działalności w Krajowej Bazie Azbestowej.

Informacje o przedsiębiorcach aktualnie uprawnionych do gospodarowania odpadami azbestowymi na terenie powiatu, można uzyskać również Starostwie Powiatowym we Wrześni.

Tabela 7. Wykaz podmiotów uprawnionych do usuwania i składowania odpadów zawierających azbest na terenie województwa wielkopolskiego

Nazwa firmy	Miejscowość	Praca z azbestem	Transport odpadów zawierających azbest	Identyfikacja azbestu w wyrobach	Oznaczenie zawartości azbestu w wyrobach	Szkolenia w zakresie azbestu
Mejer Usługi Ogólnobudowlane	Bialośliwie	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
EKOLOG Sp. z o. o.	Poznań	NIE	NIE	NIE	NIE	TAK
EKODACHY Sp. z o. o.	Czermin	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
ABRYS Sp. z o. o.	Poznań	NIE	NIE	NIE	NIE	TAK
Ekolog Sp. z o. o.	Poznań	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK
Stowarzyszenie Popierania i Rozwoju Wiedzy o Ochr. Środ. CZYSTY ŚWIAT	Oborniki	TAK	NIE	TAK	NIE	TAK
BEM-EKOS Sp. z o.o.	Poznań	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE
H.P.Lab.Skowrońska Grzesiak S.C.	Kalisz	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE
EKOANALITYKA	Leszno	TAK	NIE	TAK	TAK	NIE
Zakład Ochrony Środowiska i Higieny Pracy BIOSAN	Piła	NIE	NIE	NIE	TAK	NIE
Urbanika	Poznań	TAK	NIE	TAK	NIE	NIE
PPHU JACEK SURDYK	Wymysłowo	TAK	TAK	NIE	TAK	NIE
Firma Wielobranżowa A.E.BUD Arkadiusz Koziarski	Piła	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Ośrodek Szkolenia Zawodowego	Poznań	NIE	NIE	NIE	NIE	TAK
Szkolenia Doradztwo	Poznań	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK
Zakład Usług Wielobranżowych ATM Jarosław Szaroleta	Środa Wielkopolska	TAK	NIE	TAK	NIE	NIE
Asbestos Removal Logistic Polska Sp. z o.o.	Poznań	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK
Przedsiębiorstwo Budowlane	Ostrowo	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE

ZIEMBUD Sp. z o.o.	Kościełne					
AK NOVA Sp. z o.o.	Odolanów	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Centrum Ekologiczne HYDRO-GEO-PLAST Marek Matysiak	Opatówek	TAK	TAK	TAK	TAK	NIE
Altvater Piła Sp. z o. o.	Piła	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Zakład Usług Kotlarskich i Budowlanych Gruszczyński Jerzy	Poznań	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Zakład Ogólnobudowlany Jan Musielak	Leszno	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
ZPHU PAMDREW Grzegorz Matysiak	Piątek Mały	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Zakład Transportowo- Usługowo-Handlowy MED- GAZ Marek Szajek	Poznań	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Przedsiębiorstwo Wielobranżowe SEWERO	Rawicz	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK
H.CEGLIJSKILOGOCENTR UM Sp. z o.o.	Poznań	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK
EKOS POZNAŃ Sp. z o. o.	Środa Wielkopolska	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
ZAKŁAD BUDOWLANY Kazimierz LEWANDOWSKI	Ruszków Pierwszy	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
JACEK SROKA	Ostrzeszów	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
JAN-AZ Joanna Misiak	Bielawy Pogorzelskie	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
REMONDIS Sanitech Poznań Sp. z o.o	Poznań	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
ECO-CARS Sp. z o.o.	Poznań	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
RECYCLING Sp. z o.o.	Poznań	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
Przedsiębiorstwo Wielobranżowe KAPALA	Rawicz	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
De Kreij Polska Sp. z o.o.	Poznań	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK
EXTREMA-BUD RAFAŁ MAŁECKI	Ostrów Wielkopolski	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
WASTROL Sp. z o.o.	Poznań	TAK	TAK	TAK	TAK	NIE
Spółdzielnia Pracy Konservacji Urządzeń Przemysłowych	Oborniki	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Przedsiębiorstwo Wielobranżowe JĘDRUŚ Andrzej Nadoliński	Budzyń	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Firma Tomasz Jackiewicz	Oborniki	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
PUPH Izotrans Sp. z o.o.	Trzemeszno	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
FORBUD Zbigniew Rek	Poznań	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
E-PIK Usługi Ekologiczne Spółka z o. o.	Poznań	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
EKOLOG Systems Sp. z o.o.	Poznań	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
PHU CARBON 2	Gniezno	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
Am Trans Progres Sp. z o.o.	Poznań	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK
Centrum Ekologiczne	Opatówek	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE

Źródło: www.bazaazbestowa.gov.pl

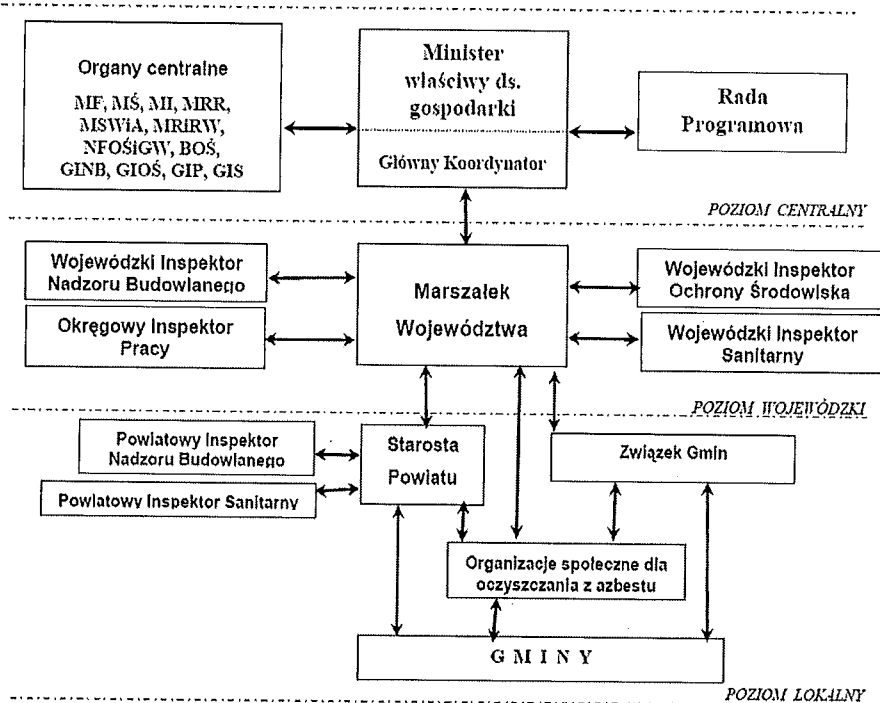
12. Założenia organizacji, kontroli i monitoringu Programu

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski zakłada, że w jego realizacji będą brały udział jednostki i instytucje trzech poziomów tj.:

- centralnego - Rada Ministrów, minister właściwy do spraw gospodarki i w strukturze ministerstwa Główny Koordynator Programu,
- wojewódzkiego – wojewoda, samorząd województwa,
- lokalnego – samorząd powiatowy, samorząd gminny.

Udział poszczególnych uczestników programu przedstawia poniższy schemat:

Rycina 12.1. Projekt zarządzania Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski

Każdemu z w/w poziomów przyporządkowano konkretne zadania realizacyjne. Na poziomie lokalnym za realizację zadań odpowiedzialne są:

- samorząd powiatowy,
- samorzady gminne.

Do zadań Powiatu należą:

- kontrola wykonywania Programu Usuwania Azbestu i Wyrobów Azbestowych na terenie powiatu
- stymulacja właściwej działalności w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest
- współpraca z Urzędem Marszałkowskim, samorządem gminy, w celu realizacji zadań wynikających z Programu
- współpraca z lokalnymi mediami, w celu propagowania właściwych postaw społecznych

- współpraca z organizacjami społecznymi, zainteresowanymi wspieraniem Programu
- określenie rejonów wzrostu zagrożenia pyłem azbestowym
- nadzorowanie wykorzystania przyznaných środków finansowych,

Organ Powiatu w pierwszej kolejności powinien skupić się na działaniach edukacyjno-informacyjnych skierowanych do mieszkańców polegających na informowaniu mieszkańców na temat negatywnych skutków oddziaływania azbestu na stan zdrowia mieszkańców oraz o możliwości usunięcia wyrobów zawierających azbest, co ma na celu skłonienie właścicieli nieruchomości do wypełnienia nałożonego na nich ustawowo obowiązku usunięcia wyrobów zawierających azbest do 2032 r. Proponuje się prowadzenie ścisłej współpracy z urzędami poszczególnych gmin powiatu, w zakresie informowania mieszkańców o obowiązku dokonywania oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest i składania oraz aktualizacji informacji o wyrobach zawierających azbest.

Powiat ma także służyć pomocą swoim mieszkańcom na temat wymaganych procedur usuwania, zabezpieczania, wywożenia i składowania azbestu. Informacje te znajdują się na stronie internetowej powiatu i poszczególnych gmin, na tablicach informacyjnych w jego budynku, ulotkach i plakatach, a także być przekazywane podczas spotkań z mieszkańcami. Powiat powinien szukać sojuszników swoich działań wśród lokalnych organizacji pozarządowych, dziennikarzy starając się zainteresować ich tematyką azbestu, szczególnie w skali regionu oraz służąc informacjami na temat jego usuwania tak, aby wzmacniać prowadzone przez siebie działania informacyjno-edukacyjne. Powiat ściśle współdziała z gminami w celu realizacji powyższych czynności.

Do zadań nadzoru budowlanego należy zebranie informacji podawanych przez właścicieli nieruchomości w postaci wypełnionych arkuszy „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” wg Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004, nr 71, poz. 649 z późn. zm.) - Załącznik 1 do Programu. Na ich podstawie sporządzany jest zbiorczy wykaz obiektów zawierających azbest, wg trzech grup pilności, w zależności od stopnia zagrożenia. Informacje zebrane na podstawie arkuszy ocen powinny być przekazywane raz w roku do odpowiedniego urzędu gminy. Sprawozdania mają być sporządzane - podobnie do zbiorczego wykazu obiektów zawierających azbest - według trzech grup pilności. Taka wymiana informacji zapewni aktualność i spójność rejestrów prowadzonych przez różne instytucje.

Wielu mieszkańców powiatu nie będzie stać na pokrycie kosztów usunięcia azbestu samodzielnie, co w konsekwencji może powodować, że będzie on nadal stanowił zagrożenie, dlatego konieczna była pomoc finansowa w zakresie usuwania azbestu. Opracowane w tym celu zostały regulaminy, w których rok rocznie określone są zasady takiego finansowania.

Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników nieruchomości:

- kontrola wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach, urządzeniach budowlanych, urządzeniach przemysłowych lub innych miejscach zawierających azbest,
- sporządzenie i przedłożenie organowi nadzoru budowlanego oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest,
- usuwanie wyrobów zawierających azbest zakwalifikowanych zgodnie z oceną do wymiany na skutek nadmiernego zużycia wyrobu lub jego uszkodzenia,
- sporządzenie (corocznie) planu kontroli jakości powietrza obejmującej pomiar stężenia azbestu, dla każdego pomieszczenia, w którym znajdują się instalacje lub urządzenia zawierające azbest lub wyroby zawierające azbest,

- przegląd i oznakowanie, w sposób przewidziany przez prawo, miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest,
- sporządzenie inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury,
- sporządzenie i przedłożenie marszałkowi województwa (dot. przedsiębiorców) lub burmistrzowi miasta (dot. osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami) oraz coroczna aktualizacja (wg załączników do Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest - Dz. U. 2003, nr 192, poz. 1876 z późn. zm.) informacji o:
 - wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania,
 - zgłoszenie właściwemu organowi architektoniczno-budowlanemu prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest zgodnie z przepisami budowlanymi.

Obowiązki wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest:

- przeszkolenie przez uprawnioną instytucję zatrudnianych pracowników i osób kierujących lub nadzorujących, w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu tych wyrobów oraz w zakresie przestrzegania procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
- opracowanie przed rozpoczęciem prac szczegółowego planu prac usuwania wyrobów zawierających azbest, obejmującego w szczególności:
 - identyfikację azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu albo też na podstawie badań przeprowadzonych przez laboratorium wyposażone w sprzęt umożliwiający ich prawidłową analizę i zdolne do stosowania odpowiedniej techniki identyfikacyjnej,
 - informacje o metodach wykonywania planowanych prac,
 - zakres niezbędnych zabezpieczeń pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu, w tym problematykę określoną przepisami dotyczącymi planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
 - ustalenie niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza
- zapewnienie warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania w sposób określony w § 8 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest,
- złożenie właścielowi, użytkownikowi wieczystemu lub zarządcy nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych.

Ocena wdrażania Programu będzie się opierała na okresowych sprawozdaniach, w których określone zostaną wskaźniki realizacji Programu w zakresie usuwania azbestu. Wskaźniki

te pozwalają porównać przyjęte założenia z rzeczywistym obrazem funkcjonującego systemu. Wobec powyższego wprowadzono wskaźniki efektywności realizacji Programu zawarte w tabeli 8 przyjmując, że lista ta może być sukcesywnie modyfikowana.

Tabela 8. Wskaźniki monitorowania Programu Usuwania Azbestu i Wyrobów Azbestowych

Wskaźnik	Jednostka
A. Wskaźniki stopnia realizacji Planu, stanu gospodarki odpadami i zmiany presji na środowisko	
Ilość usuniętych płyt azbestowo-cementowych	Mg/rok
Ilość usuniętych płyt azbestowo-cementowych w stosunku do ilości zinwentaryzowanej w powiecie	%
Ilość wytworzonych odpadów azbestowych przekazanych do unieszkodliwienia	% Mg/rok
Nakłady poniesione na usunięcie odpadów zawierających azbest	PLN
B. Wskaźniki świadomości społecznej	
Ilość przeprowadzonych akcji informacyjno-edukacyjnych w zakresie gospodarki odpadami azbestowymi	liczba/rok
Ilość zgłoszeń prac przy naprawie lub usunięciu wyrobów zawierających azbest organowi administracji architektoniczno-budowlanej	liczba/rok
Ilość zgłoszonych informacji o wyrobach zawierających azbest	liczba/rok

13. Harmonogram realizacji Programu

Tabela 9. Harmonogram realizacji Programu na lata 2013-2032

Nr zadania	Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Szacunkowe koszty w zł	Potencjalne źródła realizacji	Termin realizacji
1.	Opracowanie programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	gminy, powiat	wg budżetu gmin i powiatu	Budżet gminy, inne	2013
2.	Inwentaryzacja określająca ilości i miejsca występowania wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu	gminy	60 000	Budżet gminy, inne	2020
3.	Zabezpieczanie corocznie w budżecie powiatu środków finansowych z przeznaczeniem na usuwanie azbestu	powiat, gminy	w zależności od możliwości finansowych jednostek samorządu,	WFOŚiGW budżet powiatu budżet gminy	2013-2032
4.	Realizacja „Programu usuwania azbestu i wyrobów azbestowych” (unieszkodliwienie odpadów azbestowych we wszystkich gminach do 2032 r.)	powiat, gminy, właściciele i użytkownicy	w zależności od możliwości finansowych, na podstawie ilości wyrobów pozostałych do unieszkodliwienia, wskazane jest równomierne usuwanie, 765 ton wyrobów azbestowych co roku, koszt realizacji planu rocznego ok. 20 mln zł	Właściciele nieruchomości, budżet gminy, budżet powiatu, WFOŚiGW, inne zewnętrzne	2013-2032
5.	Działania informacyjno-edukacyjne: – działalność informacyjna i edukacyjna skierowana do właścicieli, zarządców i użytkowników budynków, budowli i instalacji zawierających azbest. – przygotowanie ulotek informacyjnych o szkodliwości azbestu i o obowiązkach związanych z koniecznością jego usuwania, – przygotowanie stałej informacji, na stronie internetowej (BIP), poświęconej tematyce azbestu, okresowe publikacje w prasie lokalnej dotyczące tematyki zagrożeń i usuwania azbestu, – informacje o działaniach władz samorządowych podejmowanych w celu usunięcia wyrobów azbestowych.	powiat, gminy	-	budżet gminy, budżet powiatu, środki zewnętrzne	2013 -2032
6.	Monitoring procesu usuwania i unieszkodliwiania odpadów azbestowych wraz z aktualizacją inwentaryzacji, wprowadzanie danych do Bazy Azbestowej	gminy	bezinwestycyjnie	-	2013-2032
7.	Monitoring i ocena realizacji programu	powiat	bezinwestycyjnie	-	2013-2032

14. Streszczenie

Pomimo zakazu stosowania azbestu, materiał ten jeszcze przez pewien okres czasu pozostanie elementem obiektów budowlanych. Należy pamiętać, że prawidłowe użytkowania wyrobów azbestowych nie stwarza zagrożenia dla zdrowia ludzi. Najczęstszym źródłem niebezpieczeństwa ze strony azbestu jest obróbka mechaniczna elementów azbestowych, wywołująca emisję włókien do powietrza.

W celu eliminacji zagrożenia dla zdrowia ludzi ze strony azbestu w Polsce wprowadzono szereg uregulowań prawnych w tym zakresie oraz opracowano długofalowy program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski, zakładający całkowite usunięcie azbestu i wyrobów azbestowych do 2032 r. Program zobowiązuje wszystkich jego uczestników (jednostki i instytucje) do podjęcia konkretnych działań.

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu powiatu wrzesińskiego na lata 2013-2032” jest efektem realizacji założeń programu krajowego. Dokument określa lokalną strategię postępowania w latach 2013-2032, zmierzającą w perspektywie długoterminowej do usunięcia azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu powiatu wrzesińskiego do 2032 r.

Powodzenie realizacji Programu uzależnione jest w dużej części od właścicieli i zarządców obiektów budowlanych, na których to spoczywa obowiązek prowadzenia okresowych kontroli i oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest oraz przekazywania właściwym jednostkom danych o ilości, stanie i miejscu występowania azbestu. Zebranie tych informacji pozwoli na uzyskanie pełnej wiedzy na ten temat ilości nagromadzonego na terenie powiatu azbestu i podjęcie przez gminę dalszych działań mających na celu pomoc właścicielom obiektów w usuwaniu i unieszkodliwianiu azbestu. Istotną częścią Programu jest stworzenie łatwo dostępnego systemu informacji na temat zagrożenia zdrowotnego wywołwanego włóknami azbestu oraz możliwości zagospodarowywania odpadów azbestowych w gminie. Głównym zadaniem Programu jest jednak mobilizacja osób fizycznych do usuwania tych wyrobów za pomocą środków finansowych.

Załącznik 1

Starostwo Powiatowe we Wrześni

za pośrednictwem urzędu gminy

WNIOSEK O SFINANSOWANIE USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

1. DANE WNIOSKODAWCY					
IMIĘ		NAZWISKO		TELEFON	
2. ADRES ZAMIESZKANIA					
GMINA		MIEJSCOWOŚĆ			
ULICA		NR		KOD POCZ.	
3. ADRES NIERUCHOMOŚCI, NA KTÓREJ ZNAJDUJĄ SIĘ WYROBY ZAWIERAJĄCE AZBEST (należy podać w przypadku, gdy azbest znajduje się na posesji innej niż wskazanej w pkt. 2)					
GMINA		MIEJSCOWOŚĆ			
ULICA		NR		KOD POCZ.	
4. CHARAKTER BUDYNKU Z KTÓREGO POCHODZI AZBEST					
BUDYNEK/ JEST ZWIĄZANY Z PROWADZONĄ DZIAŁALNOŚCIĄ GOSPODARCZĄ / ROLNICZĄ*		BUDYNEK/ NIE JEST ZWIĄZANY Z PROWADZONĄ DZIAŁALNOŚCIĄ GOSPODARCZĄ / ROLNICZĄ*			
5. PLANOWANY OKRES REALIZACJI					
6. ILOŚĆ WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST [powierzchnia m ² , masa Mg]					

7. Oświadczam, że budynek (lub zdemontowany eternit) zlokalizowany na działce nr w miejscowości jest moją własnością.

.....
data i podpis właściciela obiektu

ZALĄCZNIKI:

1. W PRZYPADKU WSPÓLWLASNOŚCI DO WNIOSKU NALEŻY DOŁĄCZYĆ ZGODĘ WSPÓLWŁAŚCIECIELI NIERUCHOMOŚCI
2. OŚWIADCZENIE O OTRZYMANEJ POMOCY DE MINIMIS/ POMOCY DE MINIMIS W ROLNICTWIE (określone w Regulaminie finansowania usuwania wyrobów azbestowych obowiązujące w danym roku)

Opinia urzędu gminy, potwierdzająca powierzchnię i stopień zużycia pokrycia eternitowego lub ilość zdemontowanych płyt eternitowych określonych w niniejszym wniosku

.....
.....
.....

PRZEWODNICZĄCY RADY

Giegorz Kaźmierczak

.....
data i podpis pracownika urzędu gminy